

Словото

СЕДМИЧНО ИЗДАНИЕ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ, ОСНОВАН 1913 г. С ПОЧЕТЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВАН ВАЗОВ

ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО, ОБЩЕСТВО

ДНЕС

Абонамент

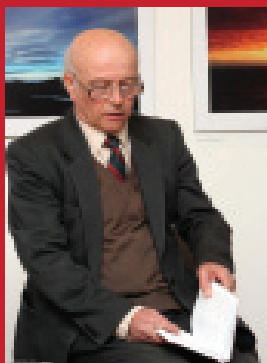
Напомняме, че на 15 декември приключва абонаментът за 2017 г.

До 15 ноември 2016 г. може да абонира вестник „Словото днес“ за м. декември във всяка пощенска станция.

Месечният абонамент е 4 лв.

Каталожен
№ 115

Петър Караангов

ДЮЛЕВА СЯНКА

*Нагоре по пътя, който води към стария храм,
озарен от свещта, от фенера на гълъба, от тишината.
Отивам. После все още се връщам оттам,
осъзнал същинската безсмисленост на нещата.*

*Живите сме неопитни - знаем оттука до тук.
А - преди, след това - всичко за нас е забрава.
И вървя, вслушан в неизбежния звук
на живота, който се отдалечава.*

*Долу лятото е иззидало своите градове -
карамфил до бадем, вместо тухла до тухла.
Синя дюлева сянка по моето рамо снове
и вкамененото пладне рухва.*

*Моят плах и изящно нетраен живот
търси билка лъжовна за своята собствена рана:
семена ще просветнат в прозрачния утрешен плод,
без да знаят, че мене вече ме няма.*

*Но след мен, по закона на природното тържество,
битието неизтощимо ще продължава -
ще възкръсне отново разпънатото дърво
на живота в несвършващата държава.*

*Работлива, природата в повтарящ се такт
ще люлее своето вечно махало.
Не би имало светлина, ако нямаше мрак.
Всеки край е всъщност ново начало.*

35 бр. (845), 17.11.2016
година XIX - 1,00 лв

Худ. Валери Ценов, „Есенна хармония“

Отчетен доклад на Управителния съвет на Съюза на българските писатели (май 2012-септември 2016)

Уважаеми колеги,

Периодът от май 2012 г. до сега е белязан с не едно и две предизвикателства, за които нито е възможно, нито е необходимо да правим пълна и подробна ретроспекция. По-важното е да анализираме насоките за развитие и тенденциите, вписващи се в общия процес от културни събития. А те недвусмислено са вплетени в обществените реалности, в които участваме при изпълнението на Обществения договор. Съюзът на българските писатели е сдружение, подпомагащо своите членове, но то е призвано да съхранява съкровени принципи на гражданското общество и затова в същността си е автентична неправителствена и неполитическа организация. А най-важно и най-съществено в подобна преценка трябва да бъде обстоятелството, че Съюзът на българските писатели отстоява завещаната от нашите предшественици позиция да не се поддава на съблазни и компромиси, а да бъде глас на родолюбието и на всичко онова, с което народът ни отъждествява писателската мисия.

Отново сме в тази зала след малко повече от година - относително спокойна за нашия Съюз, доколкото може да е спокойно битието ни в това нерадостно съвремие. А преди повече от две години, пак тук, беше проведено и отчетно-изборното ни събрание, на което се повиши градусът на страстите, но това е обяснимо, защото те са задължителна част от професията ни. Писателят е личност чувствителна и ранима, изграждаща свой свят от емоции и надежди. Той се надява този негов въображаем свят да стане убежище и пристан за другите хора. Нервното битие често ни настройваше и настройва едни срещу други, но болните амбиции и злобните клевети няма да ни помогнат. Затова отново приканваме към повече човечност, толерантност и търпимост. Нужно ли е да се повтаря като мантра, че броени дни след отчетно-изборното събрание от 7 юни 2014 г. предадохме на прокуратурата одиторския доклад за финансовото състояние на СБП за периода 2009-2014 г. и от тази висша държавна инстанция не получихме сигнали за закононарушения и финансови злоупотреби. Нека оставим държавните органи да си вършат работа и нека престанат някои членове на Съюза да се изживяват като криминални следователи, защото така се руши авторитетът на нашето сдружение пред обществото. Ала това послание не означава, че по отношение на съюзните дела писателят трябва да бъде без своя преценка и без свое мнение. Напротив – ние сме сдружение от равноправни и равнопоставени членове и всеки един от нас има и правото, и задължението да се грижи за материалния и духовен просперитет на организацията ни. Днес разполагаме с достатъчно време за размисли и дискусии по отношение на точките от дневния ред и ще имаме възможността да дадем доверието си на колеги, които ще продължат нелеката съюзна работа.

На стр. 8-11

СЪОБЩЕНИЕ

Управителният съвет на сдружение „Съюз на българските писатели“, София, на основание чл. 20, ал. 2 от устава на сдружението и чл. 26 ЗЮЛНЦ свиква общо събрание на членовете на сдружението

на 19.11.2016 г. в 8,30 ч.
в София, ул. „Г. С. Раковски“ 108
– залата на Научно-техническите съюзи

при следния дневен ред: 1. отчет за дейността на Управителния съвет; 2. отчет на Контролната комисия; 3. избор на председател, на Управителен съвет и на Контролна комисия на сдружението. При липса на кворум на основание чл. 27 ЗЮЛНЦ събранието ще се проведе същия ден в 9,30 ч., на същото място и при същия дневен ред.

Напомняме на всички колеги, които не са платили членския си внос, че могат да сторят това и в деня на Общото събрание, което ще се проведе в залата на Научно-техническите съюзи – ул. „Г. С. Раковски“, на 19 ноември от 8.30 ч.

Наградени писатели

Във връзка с празника на народните будители – 1 ноември, Управителният съвет на Съюза на българските писатели удостои с почетна грамота за цялостно творчество Камен Васевски и с грамоти за принос към българската литература писателите Ахмет Емин Атасой, Валентин Чернев, Симеон Манолов, Нико Стоянов, Радослав Игнатов, Петър Доневики, Христина Комаревска, Румен Денев, Елена Хайтова и Калин Калинов.

Нов литературен алманах

Новият алманах „Литературен бриз“, издаден от библиотека „Литература и общество“ във Варна представя с творби в различни жанрове – поезия, проза, документалистика, хумор, отзиви – автори на в. „Литература и общество“ с главен редактор Станислав Пенев, публикували на страниците му през изтеклите 8 години. Това са автори от различни възрасти: от най-младите, които все още са в училищата, до утвърдените и известни имена.

Книгата се отпечатва с любезното съдействие на Взаимоспомагателна каса на учителите, Варна.

Помощ

От половин година нашият колега и приятел, талантливият поет Андрей Андреев боледува тежко, вследствие на което се наложи и ампутация на единия му крак. Във връзка с постоянните медицински манипулации и особено предстоящото протезиране, са необходими средства, с каквито той не разполага. С апел за помощ публикуваме специално откритата банкова сметка за дарения за Андрей Андреев:

**Банка ДСК ЕАД
IBAN BG97STSA93000023848607
BIC STSABGFS**

Васил Риков, „Подарък за избраницата“, изд. „Българска книжница“, С., 2016 г.

Руски поети в превод на Тихомир Йорданов, „Отворени врати“, Изд. МС, Варна, 2016 г.

ОТВОРЕНИ ВРАТИ

Стихотворения

Алексей Марков

ЧЕШМА

На Тихомир Йорданов

Живителна струя вода!
Тече си – прохладата във зноя.
И надпис на камък – следа
бележи заслугата твоя.

Поканва те извор: пийни!
За теб своя влага ще пусне.
Ти с шепата водата гребни,
попий със изпръхнали устни.

По склона пътека търчи
и скрива се в горските пазви.
Но някой гранита лом –
той пътя на други показва.

Чешма сътворена. Вода!
Чешма – безкористие честно.
Чешмата е твоя следа
в голямата неизвестност.

Варна, 1972 г.

Темата за смисъла на човешкия живот не е чужда на нито един от героите на Васил Риков. Във всяка една от описаните истории се прокрадва желанието на участниците в нея да избягат от делничното, да се върнат в спомените си и да открият за какво си заслужава да живееш. Оцеляването на добротата на всяка цена – това е главната тема в разказите на Васил Риков. Авторът намира онова зрънце в душите на героите си, от което може да поникне доброто, да оцелее заложеното у всеки човек чувство на любов, морал и нравственост.

Емил Измирлиев

Премиери

• В рамките на Есенния литературни празници в Дома на писателя – град Бургас беше представена третата книга на Пенка Бангова „Великденски камбани“. Сборникът се състои от седемнадесет разказа и е населен с десетки персонажи, обединени от етичност и ведрина. Представянето на книгата съвпадна и със седемдесетгодишнина на писателката.

• За Деня на будителите в читалище „Събуждане“, град Лом, се състоя тържество по случай новата художествено-публицистична и документална книга на Цветан Илиев „Маратон по острието на бръснача“. Вечерта бе открита от Иванка Петкова – секретар-библиотекар в читалището. За автора, възникването на идеята и целта на книгата говори Юлий Йорданов. Цветан Илиев изнесе рецитал по свои стихове и направи дарение от свои книги на двата пенсионерски клуба и библиотеката на читалището.

Покана

На 22 ноември от 18 часа в Националния музей „Земята и хората“ ще се състои премиера на стихосбирката на Павлина Стаменова „Звезден кръстопът“. Авторски рецитал на поетесата. Книгата ще бъде представена от Иван Есенски.

Любомир Николов, „Ленива лава“, изд. „Факел“, С., 2016 г.

Между четвъртата стихосбирка на Любомир Николов „Оса“, излязла също в издателство „Факел“ и „Ленива лава“ лежат 11 години. Едва ли причина за рядката му поява в нашия книжен океан, сред вълните на който би се удавил и опитен плувец, е неговото физическо отсъствие от българския географски пейзаж. И преди да прекоси Океана (истинския) и да се пресели в САЩ, той напомняше за себе си с книга на 6-8 години. Въпрос на художествен метаболизъм и творческа хигиена. Резултатът от продължилото повече от десетилетие мълчание на поета – време на житейско помъдряване, на художествена акумулация – е тази тъжна и същевременно витална; приглушена, но много ярка и запомняща се стихосбирка, сякаш излята на един дъх. Написана с наглед най-обикновени думи, далеч от пиротехническите ефекти, тя влиза в ума и сърцето, за да ги облагороди. Да ги помилва и утеши. Истинска, висококаратова поезия.

Наши автори в чужбина

Вестник „България“ (Чикаго), бр. 43 от 27 октомври т.г. е публикувал творчески портрет от Василен Васевски на рано отишлия си поет Теодор Христов, както и негови стихотворения.

Излезе книжка девета на „Везни“

Книжка девета на списание „Везни“ вече тръгна към читателите. Изданието за литература, изкуство, критика и философия е духовен наследник на ГеоМилевото списание „Везни“ (1919-1922) и се стреми да представя модерни виждания за литературата, изкуството и философията. В този брой Галина Аврамова разглежда „проблемите на идентичността и особеностите на постмодерния нарратив у Тимъти Финдли“, Ксения Киселинчева разсъждава върху „тематичните и стилистични сходства в англоезичната драма на ХХ век“, а проф. Васил Николов се спира на „социалните измерения на солта през късната праистория на Източните Балкани“. В рубриката „Език свещен“ списанието представя образци на българското художествено слово. Книжка девета ни напомня за поетическите шедьоври на Никола Вапцаров, а другите поетични страници са със стихове на Иван Гранитски, Тодор Згуров, Мариана Иванова и Красимира Василева, а в „Поетичен глобус“ са представени седем румънски поети със стихове за морето. В книжката има интересни портрети – на Васил Друмев от Кръстьо Кръстев, на Никола Ракитин от Георги Николов, на акад. Антон Дончев от Борислав Гърдев, на Боян Ангелов от Димитър Бечев, на маестро Асен Наиденов от Огнян Стамболиев, а така също критически отзив от проф. Чавдар Добрев за книгата „За Яворов и театърът“ от проф. Мирослава Кортенска. Румен Василев в интервю разрушава мита, че българските строители от Възраждането са самоуки и неграмотни. В книжката читателя ще намери и публицистични творби, разкриващи „бацилите на националния нихилизъм“ и турската „културна инвазия в България, страници, посветени на „смъртниците“ в Преображенското въстание от Начо Халачев. Панко Анчев сладкодумно разказва на подрастващите за Петко Рачев Славейков в „Библиотека за ученика“. Художникът – „герой“ на книжка девета е проф. Андрей Даниел, с чиито живописни творби, които може да наречем „фантазни пътешествия“, е илюстриран броят.

Словото

„Словото днес“ - издание на Съюза на българските писатели, основан 1913 г.

Адрес на редакцията: 1000 София, ПК 608, ул. „6 септември“ 35, тел. 02/987-38-96

E-mail: slovotodnes@abv.bg

Сайт на СБП: sbp.bg

Главен редактор: Надя Попова
Редактор: Иван Есенски
Графичен дизайн: Виолета Станиславова

Дежурен редактор: Надя Попова

Редакционен съвет:
Боян Ангелов, председател
Анжел Вагенщайн, Драгомир Шопов,
Елка Няголова, Здравка Евтимова,
Петър Анастасов, Петър Андасаров,
Чавдар Добрев

Сметка за превеждане на суми за членски внос, дарения, реклами и др.:
Сдружение „Съюз на българските писатели“
УНИКРЕДИТ БУЛБАНК
IBAN:BG 85UNCR
76301008126403
BIC: UNCRBGSF

Редакцията на вестник „Словото днес“ не приема текстове на пишеща машина. Приемат се само материали, които не надхвърлят 10 000 знака, изпратени на електронния адрес.

КОРЕСПОНДЕНТИ:
Благоевград - Красимира Кацарска, 073/59-02-84; Бургас - Роза Боянова, 0895/506 211; Варна - Станислав Пенев, 0878/63-22-69; Велико Търново - Георги Н. Николов, 0879/26-50-03; Видин - Ненчо Славчев, 0885/70-87-03; Димитровград - Петко Каневски, 0878/66-40-52; Карлово - Красимир Власев, 0882/41-04-19; Пазарджик - Екатерина Данчева, 0899/74-40-13; Лом - Юлий Йорданов, 0885/27-10-77; Плевен - Лалка Павлова, 0878/95-35-99; Пловдив - Диана Павлова, 0896/38-76-64; Разград - Димитър Петров, 0896/08-64-12; Русе - Анита Кодарова, 082/58 89 09; Сандански - Мария Маринова, 0893/68-76-60; Ст. Загора - Йордан Атанасов, 0888/79-01-35; Хасково - Ели Видева, 0898/59-19-49; Ямбол - Димитър Бечев, 0878/29-48-02; Рада Добринова - кореспондент от Швеция.

За утрешния ден

Красимира Кацарска

За онези, които по някаква причина стоят извън въздействието на значещото слово, ще се стори невероятен казусът на образователното министерство днес. Не става въпрос за честата смяна на министри и кабинети, за експерти и съветници, за наредби и закони. А за отказа от диалог с учители и писатели, които все още (с невероятни свръхусилия) се опитват да съхранят добрата дума и да я оставят за поколенията. И за някои решения, противоречащи на здравата логика. А те като че ли перманентно са такива.

В публичното пространство обикновено конфликтът възниква и навяра, подклаждан от родители и журналисти (еднакво далече от корените на истината). Все на някого му се струва, че децата са натоварени и учат твърде много (което на практика не отговаря на действителното положение заради занижените изисквания към полагащите изпити на външното оценяване след 7 клас и на матурата след 12.). Изхвърлиха се с лека ръка световни автори и произведения с висока художествена стойност (заради това, че били обемни) и на тяхно място се настаняха най-кратките (не казвам, че не заслужават внимание, но все пак не са единствената алтернатива). Българската литература след 50-те години на XX век е непозната територия за подрастващите (дотолкова, че те с изненада питат дали наистина и днес има български писатели).

Несменяемите директори на училища като вездесещи феодали забраняват влизането на творци при учениците и много от тях дори се ужасяват от мисълта, че подрастващите биха могли да отидат на премиера на нова книга или на среща със съвременен творец (та това не е футболна звезда!). Ако учителят все пак си позволи да излезе вън от програмата и направи паралел със съвременното положение в страната, му се връчва констативен протокол. Важното е децата да не запомнят нито едно име на писател повече или да прочетат някоя новоизлязла книга (вън от канона). Това за хората с ограничен ум и с висок пост се оказва много страшно. Веднага започват анонимките на родители и фалшиво раздухвани дискусии в ефира. Да не говорим за това, че библиотечният фонд е остарял и литераторът почти няма възможност да се пребори с бюрокрацията и да издейства закупуването на някой съвременен автор. И без това големият проблем не е в смисъла на творбата, а в обема... Засега се говори само за избиране на отделни глави от роман (защо им е на учениците да знаят как се развиват характерите), а може би много скоро ще се предложат само изречения (а защо не – и само ключови думи). Като в безмозъчните чалгатекове, които се наизустяват веднага. Там вече няма дори ритъм – да не говорим за смисъл. Но това е разрешено, а да се четат съвременни автори – не.

Може би картината е още по-отчайваща, но все пак ми се иска да отправя погледа на хората от средното поколение към възможния изход от това положение. Писателите знаят, че от книгоиздаване у нас не се печели. Но може да не се загуби, ако дарят от своите книги на училищните и читалищните библиотеки и така успеят да отидат до младите хора, които от любопитство (или под въздействието на някои от по-начетените и смели преподаватели по литература, които поемат риска да бъдат заклеени като неудобни) биха стигнали до посланията на техните произведения. А би могло да се регламентира и закупуването на определен брой книги чрез издателствата. Не казвам, че при невежите или поне нечетящи почти нищо извън законите и наредбите по правило директори на учебни заведения това би станало безпроблемно, но би могло да се опита. И между тях има

хора с мисъл за утрешния ден на подрастващите. Дори съм сигурна, че се срещат и такива, които не са си купили мястото, а са го заслужили. А на практика това означава, че мислят със собствените си глави и са диалогични. Може и да се броят на пръстите на едната ръка, но ги има. Дано пък и да са повече. Дано!

Във времето на модерните смартфони, таблети и четци все още има ученици с обич към книгата. Не са толкова много – но ги има. Те не се заблуждават като родителите си, че резултатите на изпитите са реални (понеже виждат как се пишат положителни оценки за отрицателни знания: при 16 от 100 точки седмокласниците стават гимназисти в престижни училища, а при 24 от 100 точки зрелостниците си вземат матурата и с тази оценка влизат без изпит в който си искат университет). А сега се измислиха и точките (включително и 0 точки), за да не се стресират децата. Ами нека пък някои от тях се стреснат и да започнат да учат, а не да изнудват родители и учители. Мислещите млади хора са далече от мисълта, че крещящите заглавия в пресата за тяхната подготвеност за живота отговарят на действителното положение. Днес, когато три университета се борят за един студент (а не – няколко десетки зрелостници – за едно място), утрешният ден винаги изглежда сигурен (поне по отношение на влизането през широко отворените врати за получаване на платено и често неподплатено със

знания висше образование). Не, не говоря за корупция – тя в случая не е необходима. Просто се провеждат и платени изпити почти всеки месец – за да се изпразнят родителските джобове и да се отчита висока успеваемост на хора, много от които не са прочели и една книга в училище. А от работата ми със стажантите се уверих, че това не се случва и в университета (дори когато полагат държавната си практика по литература в специалност Българска филология).

Какво се очаква от писателите в тази тревожна обстановка? Може би пак е дошло времето да се напомни на обществото, че начело на промените винаги са стояли мислещите личности, които си служат със словото. Които живеят със словото. И разчитат на словото. Като хора на духа точно писателите трябва да застанат срещу прагматизма и полицейщината в училището като институция, подготвяща младите хора за живота. Не може да се върви напред, като се пречупват гръбнаците на младите хора чрез страх и заплахи и се разчита на подслушване, доносничество, шпионство. Така се изкривява психиката на учениците, които и без това се страхуват (напълно основателно) от слабите оценки. А с пречупени криле не се стига далече (дори в нашата държава, която много

отдавна прилича на разграден двор). Най-мотивираните заминават на Запад с еднопосочни билети, а останалите не се интересуват от наука, а от високо заплащане (ако може – и изобщо без никаква работа).

За съжаление високата неграмотност е част от образователната стратегия на държавата. Хиляди неграмотни деца се раждат в многодетни семейства на необразовани и неработещи малолетни родители. Направили са си фабрики за деца – толкова много, че човек го обзема наистина страх. Защото в края на месеца поощряваната съвсем официално от държавата непълнолетна майка получава и детски, и майчинство, заплащани от тези, които се трудят. И вместо да се помисли за ограничаване на този тип раждания (до две деца – а след тях – майката да плаща на държавата, докато не завърши гимназия) – проблемът няма да се реши. Да нямат право да гласуват, да вземат шофьорски книжки, а да имат равни права с останалите да плащат сами сметките си за ток и вода и задължително да водят децата си на училище. Иначе ще става все по-зле. И директорите на учебни заведения ще се опитват да направят и невъзможното, за да завършат техните възпитаници с реални оценки (за знания изобщо не говоря).

Всеки действащ учител има своята визия за авторите и произведенията, които трябва да влязат в учебниците и христоматиите. Крайно време

е подрастващите да се запознаят с имената и творбите на своите съвременници и да се отнасят с уважение към все още живите творци (а не текстописци на вулгарни и пошли чалгатекове). Родителите са на мнение, че децата не трябва да учат наизуст поучителни стихотворения, за да не се уморят (а всъщност много бързо наизустяват неприличните думи на лишените от смисъл и монотонни „песни“ на някои безмозъчни изпълнители, водещи дори музикални предавания). Въпрос на избор (но не на училището, а на дома).

Да сте видели препълнен стадион (поне аудитория или зала) с „фенове“ на някой поет? Или да се дават десетки левове за закупуването на една книга (като при разпродажбата на билети за поредния мач)? Обикновено издаването на поредния том е въпрос на огромни сметки за свиване на домашния бюджет. Мълчи се с години не защото няма какво да се каже, а се мисли как да се намерят средства за излизане пред публиката. А всеки творец се нуждае от публичност. Особено този, който иска да запази благоприличие пред словото, а не се подиграва с него.

Далече съм от мисълта, че всичко, което се появява на книжния пазар, е еднакво достойно да влезе в училище. Но съвременните писатели имат право да застанат до своите предшественици и да заявят правото си на живот днес, тук и сега. Не бива да се остава в едно затворено общество, в което само се подаряват книги на приятели и близки. Написаното остава, когато отиде при хората; когато книгата се превърне в провокация и се опита да промени мисленето (а защо не – и битието?) на някого.

Може би наистина обществото става все по-бездуховно. Но духът на писателя все пак е жив и продължава да търси път към светлината на значещото слово. Ако в екипите за изработването на програмите се бяха включили и писатели, може би положението щеше да се промени поне малко. Не е невъзможно това да се случи. Нужно е само да се положат усилия и да се постигне съгласие.

Иначе страната ни пак ще си остане да подсмърча на опашката след поредното световно изследване за (не)грамотността на младите хора. И пак някои треви ще искат да изглеждат като дървета в очите на невежата тълпа.

Нека се каже: стига! на заблудите. За да се продължи напред и нагоре. И най-сетне съвременният писател намери своето достойно място там, където отдавна би трябвало да бъде. Защото утрешният ден започва от решенията, които се вземат днес.

БЕЛАСИЦА

Есеннозлатни лопени
никнат пред твоите залези.
Ветровете

бели облаци
по небето високо търкалят.

Реките ти – бели змии,
смучат гръдта ти
зелено везана.
Струма с горчива вода мие
белите ти глезени...

Сляпа майко, бяла Беласица,
блага билка на моята рана,
дъждове те миша,
отнасяха,
но коренът ти остана.

Под тебе – вити лозници.
Старци седят по балконите.
Беласица! – зърно от броеницата,
забравило да се отрони.

Детинство мое! Мое поднебие!
Синя птица над нашата къща.
Все заминавам...

Но и след девет хребета
като ехо ти ме обгръщаш.

След тежки думи
и друми прашни
очите ти – извори –
ме възкресяват.

Беласица! – мое наследство страшно,
което на децата си ще оставя.

ВЕЧЕРЕН ПРАГ

Стоя пред своя дом сега. И нищо,
че ветровете вече пълнят мрака...
На своя праг застанал, аз ще чакам
да ме засипе пепел от огнище,

стрела от смях, искра от късен огън,
и радостта от нови светли думи,
от вярата, че есенната шума
ако поискам да премина, мога.

По хълмите жълтеят диви круши.
Небето носи септемврийски птици.
Аз се оглеждам в техните зеници
и виждам как далечен огън пуши.

Другарите ми са край оня огън
и вдигат тежко вино в тежки кани,
а в песните им като в люта пяна
кипят неясни мъки и тревоги.

И тръгвам бавно. Някак бавно помня
чертите им, от вятър неизтрити.
Те работиха дълго, упорито
в най-тежките каменоломни.

С тях пихме вино. В мене то е живо!
Но те сега отидоха далече.
Аз се загръщам в есенната вечер
и се усмихвам кратко и горчиво.

Петър Караангов на 85 години

Аз
се
загръщам
в
есенната
вечер...

ТВОРЧЕСТВО

На Тадеуш Ружевич

Тоя свят е подробно описан,
вече нищо не може да ни учуди -
в него бисерът изразява бисер,
пеперудата пеперуда.

Пеперудата лети изкусно
в своята лятна зала.

Но защо раковината пуста
плаче като ограбена катедрала,
през която времето преминава,
влачейки пушеци и сезони?...
Само аз, на брега изправен,
не преставам ветровете да гоня.

И се мъча да реставрирам
катедралата в мен самия.
Възстановявам света, намирам
смисъл в цялата бъркотия.

Но съм толкова необичан!
И съм толкова непотребен!
Като паяка, който извлича
паяжина от себе си.

ЕСЕН

Ще дойде есента, нали?
Сезоните не са ме лъгали.
Ще духа вятър, ще вали
и аз сред своя град ще бъда.

Ще расне есенно дърво
под хълмите от светла глина.
Аз, омъдрял, ще знам защо
от времето ръцете стинат...

Дъждът, преди да стане сняг,
ще иска всичко да изтрие:
дървото, птицата, града,
а може би – и мен самия.

До късно – чак до вечерта,
ще трупам думи – да се сгрея,
ще мине вятър над света
и думите ще разпилее.

Внезапен порив на листа
над белия ми дом премина.
Ще бъда дълго в есента,
ще бъда в есента години.

Студена тръпка ме побии:
та във почти не е валило!
И есента е още във началото.
Или на края може би?

СЛЕДИ ПО ПЪТЯ

Промени се светът и вече не знаем къде са
смехът, радостта и миражните ни мечти.
Времето спусна своята завеса
пред уморените ни очи.

На брега на реката, все така звънко пенлива,
вече я няма къщата с вита лоза,
пътят все така идва отнякъде и си отива,
но край пътя вече не шуми бреза.

Промени се светът и единствено планините
стоят на местата си, наметнали снегове.
Вятър нашите бегли следи замита,
влачейки дъждове.

Хоризонтът мъдър непроменен остава,
но трайността му не може
да ни утеши –
в него се блъскат и разпиляват
опустошените ни души.

Но въпреки всичко на тази земя ни е хубаво!
Хубав е този труден, но топъл живот,
върху тази земя, на която децата ни съществуват
като наша следа
по пътя на човешкия род.

ПРОЛЕТНА ТОКАТА И ФУГА

На Тончо Р.

И отново се връща при нас пролетта
с изгреви нежно цикламени,
с гласове на прелитащи птици ята
от топлия вятър поканени.
Край селата ще екнат тежки звънци
с тежки стъпки на крави и биволи,
под жълтурче и лапад ще свирят щурци
както всяка пролет е бивало.
Ще разцъфне светът утешително бял –
взривовите на пъпките не са опасни,
и ще тръгнат облаци като на бал,
богати, натруфени и прекрасни.
Гледам от своя прозорец светът,
който от векове воюва със злото.
Не към изгрева, към залеза се тълпят
мислите ми за участта на доброто.
Пред стъклото отвън

птица – пратеник долети –
след нея се връща и цялото ято.
Питам себе си: можеш ли да се върнеш и ти
към своя сезон, към своето лято?
Смешен въпрос! Няма връщане, не!
Преосмислям всички годишни сезони.
Неможеят вече моите рамене
и ръцете ми мръзнат
като безлисти клони.
Изведнъж някакъв звезден прах
от звук на пиано посипва душата ми –
някой свири Токата и fuga от Бах,
най-великата музика на земята.
Сега светлината в нестройната ми душа
иде с музиката,
от човеците сътворена.
И навярно няма никак да съгреша,
ако мога оттук само нея да взема,
когато тръгна по смълчания път,
който води към небесните необятни.
И нека тогава тимпаните да гърмят,
и пианата да свирят лунни сонати...

Тук звукът на един ироничен тромпет
към небесния свод се устремява.
Вдига ръце умореният тъжен поет,
сякаш победен се предава.
От вечерния свод се отронва звезда.
Ечи пианото от покривите нататък.
По лицето ми, чувствам, се стича сълза,
свеждам глава –
да не види светът, че съм плакал.

* * *

Ветровете летят
над големите глинени хълми,
вий се есенен път
и небето със злато се пълни.
Духа вятър студен,
лесовите внезапно се вдигат,
после падат над мен
и над речната пясъчна дига..
По кафявия път
тупат рижи и бели кобили,
тежки шини гърмят
и жребец край канавката цвили.
Листен дъжд ме вали,
пада жълд от птица донесен.
Преминавам щастлив
през света на голямата есен.
Една златна ръка
във душата ми мрежи изплита.
Аз ви нося сега
лист от моето есенно скитане.

Сказание за Аладин

Костадин Златков
на 85 години

Посвещавам на Серафим Делибашев от Црънча, защото: най-гласовити и храбри са неговите петли, най-звънки – неговите чанове и тубелеци, най-мъдри – неговите думи, най-страховити – вълкодавците му най-мъжествени пръчовете му... Бих го избрал за президент или патриарх, нищо, че е от друга вяра.

Аладин от Црънча избра равно местенце, обрасло със суха и мека тревица и легна. Сложи ръце под тила, загледа небето и в главата му бръмнаха сънни пчели: дали Ристос и Моамед, също като българина, турчина и гръка, са си поделили имота горе. Ако са го поделили, къде минава браздата, как изглеждат междите. Оградили ли са се с бодлива тел. Карат ли се и размахват ли ножове. Псуват ли се на майка и вяра.

Пчелите бръмнаха още по-сънно и го приспаха.

Гърдите му приличаха на хълм, който се надига и спуска под напора на гигантска къртица.

По едно време нещо падна на челото му. Аладин от Црънча отвори мързеливо очи. Черен, дебел гарван искаше да му изкълве очите. Аладин от Црънча го пипна за гушата. Черната птица нададе писък. Аладин я стисна с двете ръце, за да ѝ откъсне главата.

Тогава птицата проговори:

– Не ми кини главата, Аладине от Црънча...

– Ще я хвърля на чакалите, черна гадино!

– Ако ме оставиш жив ще те науча езика на всички животни...

Аладин от Црънча пусна птицата и тя литна към Драма.

На другия ден стегна кобилата и тръгна за газ и сол към Неврокоп. С него поиде и жена му. Когато ходеха до Боголин, до Бръщен или Сатовча, Аладин яздеше, а женицата ситнеше подир конника. Но сега беше трудна, коремът ѝ подут и шиляв, та Аладин от Црънча я пожали и я качи на кобилата. Подир тях припикаше и подскачаше конче.

По едно време кончето проговори:

– Бавно ходиш, мамо. Хайде да галопираме...

– Сине – рече майката – ти си младо и силно. Имаш пъргави нозе и си самичко. Аз нося в корема си твоє братче. На гърба ми седи стопанката, а в корема ѝ нейното момче. Моите крака носят четирима, сине. Носят още самар. На самара – дисаги. В дисагите – ярина и алища за пазара по звънчарската улица. Пожали майка си, чедо...

Аладин от Црънча хвана оглавника и викна на жена си:

– Слизай!

– Що ти стана, Аладине?! – уплаши се жената.

– Слизай и ходи пеш!

Вечерта, като се върнаха в Црънча и седнаха да вечерят, кучетата се разляха на вълци.

Двете палета казваха:

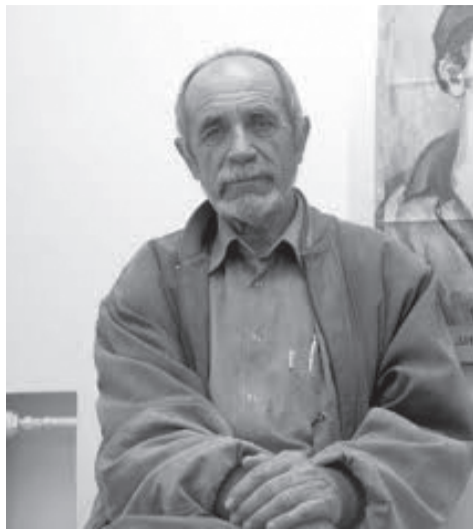
– Идвайте по-скоро, идвайте! Кошарата е пълна с овце и кози, ама и на нас ще оставите по някое кокалче...

След малко се обади старият вълкодав:

– Елате, елате, мамка ви! Един зъб ми е останал, ама и с него ще ви разкъсам!

Като чу това, Аладин от Црънча рече на жена си:

– Занеси на палетата помия и сипи в нея отрова. Избери най-хубавата мръвка от гозбата и я дай на вълкодава.

Жената стана и безмълвно изпълни заръката.

Но колкото и да беше покорна, нали си е жена – хитра и любопитна, усещаше, че Аладин крие голяма тайна. Цяла нощ се моли, кле го, проклита го да ѝ я каже.

– Е, добре – кандиса най-сетне Аладин.

И тогава звънна гласът на големия петел. Изкукурига много по-рано от часа, в който буди слънцето.

Аладин от Црънча чу и разбра какво му казва петелът.

А той му казваше следното:

– Стопанине, Аладине! Аз имам четиресет жени и на най-хубавата не съм поверил нито една тайна. А ти имаш само една, зла, кривокрака, кривоуста и искаш едничката си тайна да ѝ повериш.

– Какво ти каза петелът?! – викна досетливата стопанка.

Аладин от Црънча се направи на заспал. Гърдите му се надигаха и спускаха като хълм, обрасъл с гъста гора.

И докато се правеше на заспал, си мислеше: коч дадох за тоя петел, смяха ми се всички, но халал да му е на сатовчанлията. По четвъртия пръст познах, че голямо нещо ще излезе от него. Стърчи ли пръстът встрани, не опира ли земята, това е знак, че петелът е брат на слънцето... Като запее моят сатовчанлия, изви ва врата си, сякаш вади песента от земята, върви ли към ярките, изпружа крака като войниче пред клетва. Ама от месец насам взе да ги удря като генерал. Залязва, значи... Силата на мъжа е двадесет години. Айде добави още десет. И още десет, ако толкова ти се иска. А силата на петела е годинка. Сатовчанлията имаше сила пет години. Ей това е да си брат на слънцето! Обаче залязва... Но е грехота да го турям в тенджерата. Аладин от Црънча може да сложи под нож всичките кокошки, гъски и фитки, кози и друг добитък, но големия певец и мъжкар – никога! Нека си залезе, както залязва брат му – слънцето... Ама тоя гарван, мамка му лешоядска, всичко обърка в главата ми! Ще се пръсне от товар. Още утре тръгвам да го намеря и да му открина главата...

Сутринта Аладин от Црънча изкара добитъка към границата и не се върна. Търсиха го, търсиха по ждрела, пещери и пропасти – нищо не намериха.

Като разбра, че няма да се върне, вдовицата закла петела, сложи го в котел за пране, понеже тенджерата не можа да го побере и се провикна:

–пей ми сега, колкото щещ, брате на слънцето!

Тоя ден слънцето остана зад тежки облаци – жалеше брат си.

Хората от Црънча, Бръщен и Любча обаче казваха:

– Развали се времето, мамка му!

Приписано: Като прочел това нещо, Серафим Делибашев от Црънча ми изпрати снимка с един от пръчовете си. Снимали се двамата на скала, вдигнала се над тъмна гора, изправени, прегърнали се, високи до небето и силни като канарата, на която са стъпили.

Преображения

Дядо ми донесе косата от Скопие. На нея имаше картинка – лъв коси, лъвица го гледа. Тая коса косеше хубаво само в моите ръце. Нищо, че бях дете – косех за трима: по-яко от баща ми, от чичовците, от цялата махала. Откосът ми беше чист, равен, широк два татини разкрача. Който се случеше пред мене, прегазвах го и го изхвърлях. Често пъти яки мъже казваха:

– Дай чичи да проба!

Пробваше чичата с моята коса и се отказваше, защото косата преставаше да бръсне. Работеше с наслада само когато беше в моите ръце.

Всички се чудеха каква е тая магия – аз ли я правя, или някой, скрит зад буките.

От много работа косачът лъв се изтри. А може би остаря, преумори се, та легна на сянка в някоя хралупа. Лъвицата обаче си гледаше натам, където някога беше нейният косач. И сигурно пак си го виждаше.

През 1949 година, по време на най-тежката коситба, ми наредиха да занеса вестници, печатани на тънка оризова хартия в Москва, Прага и София, за да бъдат разпръснати из бригадирския лагер на Нови Белград и в самия Белград.

Без да кажа никому, изчезнах и четири дни ме нямаше. Единственото нещо, което си купих от това пътуване беше острило, на което имаше картинка – лъв коси, лъвица го гледа.

Бях сигурен, че баща ми е бесен, понеже често изчезвах по време на най-тежката коситба и не можех убедително да обясня къде съм бил.

Прибрах се на свечеряване и заварих у дома само сестра си Драганка. Каза, че тата ще ме утепа. Затова бързо да лягам и да се правя на заспал. Така може и да не ме бие.

След малко баща ми викна:

– Дека е айдутина?!

– Спи, много е уморен – каза сестра ми. – Ама гледай, тате, какво убаво острило ти е донесъл...

Баща ми грабна острилото и го метна през отворения прозорец. Острилото издаде звук на ястреб, който пада от небето със свити криле и грабва белязаната птица, звъня дълго из върхарите и клонците и утихна в нощта...

Когато ме подгониха и потънах без следа в тъмното, единствената вест, която пратих на брат ми Миле, беше: не давай никому да ми пипа косата. По време на коситба често ще минавам из нашите планини. Ако видиш на разсъмване някоя татина ливада около

сена, не се чуди – аз съм ти помагал...

Подир доста години скитах из Верила и легнах под Кръстова бука. Това е огромно бучище на превала при Яребница. Корените ѝ заемат декар място – влизат в земята, излизат, сплитат се, преплитат се. Вероятно под земята са още по-оплетени и усукани. Както си лежах и мислех за онова, което не виждаме, защото нашите очи не могат да ни заведат даже педя под земята, върху която сме се изпружили, няма да могат да видят нищо и тогава, когато земята ни вземе обратно и станем нейна плът, нещо падна до мене. Огледах се – острило. Взех го – пареше, сякаш е стояло на жарава. Огледах го внимателно. На него имаше картинка – лъв коси, лъвица го гледа.

Ей, да не би това да е онова мое острило, хвърлено от баща ми?!

Увих го в листа от чемерика и го сложих в раницата.

Никога не съм вярвал на пророчицата Вангя, пред чийто дом денем и нощем се виеше опашка, чакаша милост от съдбата, която спялата жена може да променя. Помолих кмета на Петрич Тильо Божигов да ме вкара при нея.

Взех със себе си острилото, за което Вангя не можеше нищо да знае.

Погледна ме със слепите си всевиждащи очи:

– Дай го това острило.

Опипа го, вдигна глава към някакво свое небе, зашепна безгласно,

допита се, посъветва се с някого:

– Пори, пори – прошепна – Яко ке те опори... Тате ти го е метнал по тебе и цел живот ке те гони... И никогаж мира нема да намериш... Но ти се качи на връх Тумба в Беласица, застани до троичната пирамида, дето собира трите пусти-опустели граници, и го метни у пропастта към Гръцко. Тамо са собрани и натрупани много маки и проклетия. Ке се умеша и загуби сред тех...

Послушах я.

Оттогава често сънувам, че кося. Острилото, купено от Белград и хвърлено от баща ми по мене, долита и аз точа с него.

Точа косата, купена от Скопие и лята преди век във Виена, тъмна след покой, искряща и звънка подир работа.

Среднощният ми откос стига хоризонта и подхваща небето.

А в мрака пред мене светят очите на лъвицата, която гледа своя косач, дето отдавна го няма.

ДЮЛИ

Налива се, едрее юли.
Било ли е? Било е сън.
Жълтеят сред звездите дюли
като луните на Сатурн.

Какво ще бъде ли? Вихрушки
непроницаем звезден прах.
Но вейките не ще се скършат.
И дюли ще висят от тях.

Ще капят дюли. Цяла зима
снегът по тях ще се топи.
Мъгла уханна и незрима
към небесата ще лети.

И горе, в клони непристъпни,
замайна от аромат,
ще ляга женската да мъти
в гнездо, пострано с дюлев цвят.

ПРОЩЪПУЛНИК

Ще проходим,
мамо.

Ще проходим.

Сега, когато
орехова шума
вали
върху
картофената нива
и жабата
със патиниран гръб
брод
през каньоните
на есента
прехвърля.
Сега. Сега
със тебе
ще проходим
Добър е Господ.
Ти ще стъпиш на крака.
Сама, без чужда помощ,
там ще идеш.

Огнището.
Герана.
Сплита лук.
Бурканчетата сладко.
Бъчвата.
Лехите.
Гробът на татко.
Гробът на дядо.
Лехата праз.
Лехата зеле.

Млечния път.

УНЕС

Добрах се до септември.
Тук ще спра.
Ще падна
в победената трева
да си почина.

До покрива съм пълен с пеперуди.

Сънувай ме.
Унасям се.
Заспивам.

ПРЕД КАМИНАТА

...И ако в някоя зимна нощ
дървото ти признае,
че зъзне,
че му е студено,
не му обещавай лято.

Хвърли го в огъня.

ЗА БУКВИТЕ

Стихотворението
се прави
с думи.

Думите
се правят
с букви.

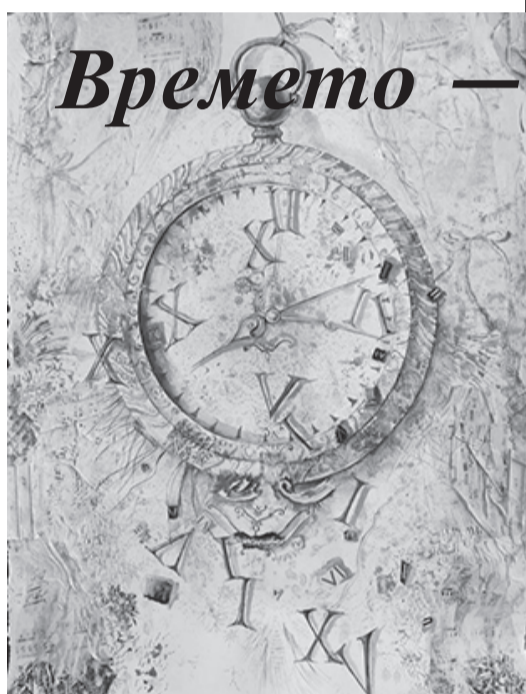
Буквите
се правят
с кал и слама.

ОТСКУБНАТО ПЕРО

Кръжи,
от вятъра отвяно,
поспре се,
пак се завърти.

Какво че птицата я няма?

Перото
и само
лети.

Времето —

СКУБАНЕ НА БУРЕНИ

Вдигам ръце зелени.
Предавам се, бурени.

По дрехите и по косата,
в тялото ми
семето ви се забива.

Сеяч на бурени съм.

Бъдещ бурен.

Нива.

ОГЪНЯТ

Гори и бавно ме изпепелява.
А щом се набушува и изтлее,
той въглен в пепелта ще ми остави —
да я разровя и да го възпя.

ВЪЗВРАЩЕНЕЦ

Тревата
е прескочила
оградата
и тича
срещу мен
да ме посрещне.

ЧЕРВЕЙ В ОРЕХА

Излизай,
викам му,
че няма със кого
две думи
да си кажа.

ДОМ

Хвърчи врабче със сламка лека
към стряхата. Гради гнездо.
Ще се напълни със врабчета
и глъчка неговият дом.

А ти превърташ ключ ръждясал.
Прекачваш праг полуизгнил.
Два паяка вървят по масата.
Плъх дупка в пода е пробил.

Почти не спиш. Прелистваш книги.
Огън в огнището кладеш.
От чалгата ти се повдига.
Отровни вестници четеш.

Къде са твоите момчета?
Баща ти? Ти къде си, ти?
Цвърчи под стряхата врабчето.
То къщата ще наследи.

ИЗТЕГЛЯНЕ НА МРЕЖИТЕ

Изтеглих мрежата.

Намерих в нея
друга,
празна мрежа.

Любомир Николов

тази машина

за минало...

МЯСТОТО

Горе в планината, край пчелина,
ти ме превърна в кошер.
От мен закапа мед.
И вече толкова години как се мъча
да го открия това място, да се просна
в тревата и да викам от наслада,
да се забравя, да не знам къде съм
и да лежа в тревата и да викам.

МЪГЛА

Тече мъглата. Тече.
Местят се планините.
Къде отиваш, момче? —
камъните ме питат.

Камъните в пръстта.
В зидовете. В реката.
Вдигнал яка, мълча.
И ме понася мъглата.

Грозд от лозата виси.
Дъвча зърно. Нагарча.
Круши за червея садих.
Лешници — за кълвача.

АРХАНГЕЛОВА ЗАДУШНИЦА

Над дядо —
почернял лопен.

Над мама —
магарешки бодил.

Вятърът гаси свещите.
В трънаците цъдри сврака.

Дълбоко изпод земята
иде глас:

Чак от Америка
е дошло момчето да ни види.
Нека се засмеят и наш'те гробове.

ТРЕВА

Ще се просна в тревата.
Ще притворя очи.
Скакалец
ще заскърца.
Бавен облак ще мине.
И ще слушам как все по-ниско
над мене бръмчи
Времето —

тази машина за минало.

ГНЕЗДОТО

Чешма
покапваше.
Показа се и слънцето.
Да имаше с кого да си говоря,
бих му казал всичко.
Гнездото, да речем.
Открих го в пущинака, празно вече.
Птицата си бе усукала въженце от трева
и бе го вързала за стрък пелин.
Изскубах пожълтели пелин
и тъй — завързано —
внесох гнездото в стаята.
Не знам защо надничах в него час по час.
Сега разбирам: бих го гледал цял живот.
Бих го показвал всекому.
Привързах се към празното гнездо.
А, и лозницата обрах, но не до шушка.
Оставих тук-таме по някой грозд.
Попари ги слана и станаха къде-къде
по-сладки.
Орониш си зърно,
а то сладни в устата ти, топи се.
Оси и птици ли?
Не ме е страх от птици и оси.

От нищо и от никого не се страхувам вече.

Георги Стоянов на 85 години

Миниатюри

ОБРЕЧЕНОСТ

И да искам, не мога да го премълча: вече съм като зависимите от алкохола или дрогата. Без думите не мога да живея. Словото е моята наркоза. Съществуването ми се превърна в опияняващо вдавване на човешката реч.

Като негов верен поданик, аз не успях да се нагледам и наслушам на звуците, плиснали от родните напеви, от устата на майстори ваятели на образи и съдби, от колоритните импровизации на самобитни нашенци.

Когато бях млад и влюбен, дълбоки, чисти вълнения ме окриляха и подтикваха към признание и споделяне. В късна нощ с другите момчети се изтягахме на великденската мера и мълчахме очаровани от звездната жарава на Млечния път. Всяка звезда беше слово и загадка. И шепнехме, и мечтаехме, и сричахме една нова азбука на духа и надеждите.

Днес има хора, които използват словото като димна завеса, за да потулят нечистите си съвести и намерения. Разбира се, всяка лъжа и корист един ден се наказват. За честния творец словото е оръжие, неизчерпаем кладенец на съзвучия, нюанси и трепети. То е мъчително-радостна грижа, която обсебва и въвежда в тайните на чутовни богатства на духа.

Истинското слово служи на истината. То е тревожна камбана, която призовава към борба и неприимост, когато скрижалите на живота са застрашени от поругание и гибел. Словото е мост, който свързва бреговете, между които тече великата река на живота.

Словото притежава пречистваща сила и обаяние. Наш дълг е да пазим неговата чистота и здраве, да бъдем достойни за тоя безсмъртен дар на природата.

ИЗМАМА

Всяка есен, когато изляза на разходка в полето, аз намирам празни, изчегъртани орехи. Те мамят да се наведеш и ги вдигнеш, но когато ги вземеш в шепата, забелязваш само една дупка от клон. Черупката вътре е празна, без ядка. Разглеждам капналия орех и се чудя каква сила е потребна, за да извъртиш такъв пролом. Досещам се, че това е работа на гарваните. Те кацат по клоните на дървото, пляскаят с криле, събарят плода. После слизат долу на земята и започват да дълбаят с клон. Белите млечни ядки им се услаждат. Те ги изкълват и отлитат.

За минавачи като мен и теб оставят празните черупки.

КОЛЕГИ

Кълвачът изсвистя над главата ми и кацна върху ствола на старата ябълка край оградата. Крепеше се отвесно, впил нокти в кората на дървото. Огледа се, послуша се, почука с клон

като доктор, призован да види болен човек. По едно време той забеляза, че не е самичък в преддверието на топлия следобед. Мярна ме с едно око и се зае с пряката си задача. Аз седях на сянка под друго дърво, пишестата машина бе поставена на стара масичка и аз чуках клавишите. Кълвачът престана да ми обръща внимание и току включи своята бормашина. Главата му трептеше от напрежение. Отваряше дупка след дупка в дървесната кора и издирваше разни подкожни буболечки и тичинки, натъкна се на мрави яйца и с удоволствие ги опощи. Устрои си богата гошавка, напълни гушата си с храна и за челядта, която нетърпеливо го чакаше в хралупата. Кълвачът беше доволен, овоцното дърво – също. Кръвопускаха му и по този начин оздравяваше, макар че по кората му остана мозайка от малки и големи пробойни.

Надпреварвахме се с пъстрата птица. Аз чуках клавишите на машинката, кълвачът – по ствола на ябълката. Аз записвах разни истории и човешки съдби, блъскахме моята мисловна бормашина и вадеше от произлялата памет спомени и случки.

Кълвачът чистеше болнаво дърво. Аз човърках в душата си. И двамата бяхме усърдни труженици. Колеги с добри, полезни намерения. Вадехме хляба си всеотдайно.

Дойде есента. Обрах ябълката, напълних две големи касети червенобузи плодове.

И отново мярнах кълвача. Подсвирна, устреми се към кайсиевото дърво. Правеше предзимен оглед на дърветата, прослушваше ги, канеше се да ги лекува.

Останах доволен. Набраните ябълки бяха хонорар, осигурен ми от пъстроперата птица.

За разказа, който натраках на машинката.

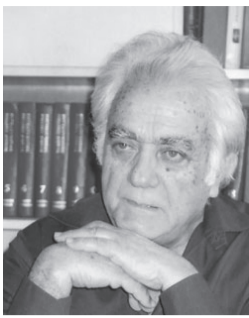
НАВЪСЕН ВЪПРОС

Карабелов подаде лъскава мутра през прозореца на мерцедеса си и ме поздрави така че минувачите да видят и чуят с какъв човек разговорям. До него седеше русолява мацка, полата ѝ се бе вдигнала високо над коленете. Двамата пушеха скъпи вносни цигари, неизразимо отегчение лъщеше по муцунката на момичето, докато Карабелов се занимаваше с мен.

– Гец – попита ме той – докога смяташ да измъчваш белия лист? Вече си написал сума ти книги, това е известно на всички. Не е ли по-добре да удариш спирачка, да охладиш творческия си ентузиазъм. Пък и нали знаеш, днес книга корем не пълни.

Преди двайсетина години бях неоходим, добър приятел на Карабела. Имаше дни, когато го сварвах къоркандил пиан, товарех го на рамо и го носех в едно мазе да изтрезнява. На утрото го водех в шкембеджийницата, защото огладняваше като пес.

– Четеш история, добре знаеш, че трудът на роба и на пишурките днес остава неовъзвезден. Вие, хората на

изкуството, се трепете за бог да пости чуждия грях, вашите усилия не достигат благините житейски – набиваше ми чивиите бившият приятел. Чудя се, докога ще продължава твоето мъченичество?

Червендалестата мутра на моя стар авер ми заприлича на ряпа. Не знаех какво да отговоря на навъсения му въпрос. Карабелов бе загърнат в облак от самодоволство. Щеше ли да ме разбере, ако му кажех, че човек не всякога може да досегне с ръка онава, което обича; че има неща, които стоят по-високо от страстта за имане и злато; че любимата работа, в която впрягаме сърце и разум, пришпорена от вдъхновение и воля за сполука, може да осмисли земните ни дни, дори когато това не носи видими облаги. Да, Карабела съзнаваше, че много от адресите, до които са стигали плодотворите на човешката ни заетост, вече са заличени от желязната четка на времето.

– Абе кво съм седнал да те уча, ти си просто един фанатик, който не подлежи на поправяне. Дядо казваше едно време за такива отнесени като тебе: серсем човек и вързано куче го хапе.

Мерцедесът елегантно се плъзна по асфалта, полетя към родопските курорти. Вирнал топчеста глава, моят приятел от младини ме погледна със съжаление. Язвителният му смях ме попръска като суграшица.

А аз се усмихнах: Карабелов питаеше обяснима неприязън към моя милост: аз бях жив свидетел на едно минало, от което той се срамуваше.

ОТВИСОКО

На разсъмване плъзнахме по люцерница и тютюневи ниви. Ослушвахме се да доловим шум от пиле, ситно топуркане на яребица. Дебела роса мокреше ботушите ни. Понякога, стреснато от непредпазливото ни дебнене, ято яребици с кряк излиташе и давахме дума на пушките. Случваше се да падне птица и тогава свръхвъзбудените сетери се втурваха да търсят жертвата из треволяците. Въртяха опашка, скимтяха, докато някой от тях я намереше, наляпваше я и вдигнал високо глава, я доставяше на стопанина си.

Стъпихме на Кабата – белоземно възвишение, заоблено като ханш на полегнала жена. Разгърнахме се във верига. Неочаквано пръхна ято яребици, изнизаша се в крут полет към об-

раните слънчогледи. Бухнаха няколко двуцевки, три птици улучихме. Едната от тях се отдели и внезапно се понесе нагоре към просветляващото небе.

Гледах учуден – яребицата летише по вертикала, а не напред или нейде встрани. Какво я тласна към небето? Какъв порив я накара да се усамоти, откъсвайки се от другите птици? Както се носеше нагоре, тя изведнъж спря, потрепери и се запусна надолу към земята. Моят сетер, вдигнал лапа, търпеливо я дочака и улови с безпогрешна захапка.

Попитях колегата, който крачеше недалеч от мен, защо яребицата не падна като другите две в мига на отстрелването и той безстрастно отвърна: Щом я чуكنе сачма в главичката, тя губи равновесие и ориентация и тръгва нагоре.

До вечерта свалихме много яребици, от някои ловджийски раници бездиханни мъжки фазани подавах дълги, пъстри опашки.

На път към града се вглеждах в мътносивото небе. Беше тежко, без ведрина, сякаш обложено от барутния дим на нашите пушки. Пред очите ми се мерзелееше птицата, която се отлъчи от ятото не за да падне, а да продължи нагоре. Все нагоре, в предсмъртния си рефлекс тя се бе устремила към слънчевия зенит. В своя къс, седем-осеммесечен живот яребицата бе летяла малко, повече бе щъкала из ниви и орници. Дали на това не дължеше прострелена нагоре към небосвода? Отвисоко да види земята, преди да рухне в обятията ѝ?

Забележителен белетрист

Възхищавам се на прозаика, който и на патриаршеска възраст продължава да твори вдъхновено, с бистра памет и от съвременни идейно-естетически позиции. Многобройните му творби – разкази, новели, повести, романи, публицистика и пиеси са огледално разкритие на българския свят от близо столетие до днес. И всичко е реализирано в ярка образност и конфликтност, с изящен, изразителен български език. Авторът е от най-автентичните съвременни белетристи, при които достоверността на събития и факти и художествената фикция са в органическо единство. А това прави убедителни неговите художествени внушения. При писателя регионалното се извисява до националното и общочовешкото, народопсихология и битова същност на България са функционално свързани в неповторима живописна картина, в сполучливи доможвания до изповедното. Неговото творчество е вдъхновено, запомняща се летопис на българската душевност с нейните върхове и падения, с политическите пристрастия и нравствени стойности, с всичко онова, което носим в себе си като минало и настояще.

Цялото творчество на Георги Стоянов, наситено с живи, незабравими човешки съдби, ни кара да се вгледаме в себе си, да пазим българските корени, да вардим застрашената ни автентичност. Само така може да отстояваме човешката си същност и да бъдем гравивна сила, изправена пред проблемите на българския свят.

Марин Кадиев

Отчетен доклад на Управителния съвет

От стр. 1

Преди всичко друго искам да изкажа своята благодарност към Управителния съвет и Контролната комисия за разбирането и деловитостта, с които през отчетния период се решаваха проблемите и поставените пред ръководството задачи. Мисля, че това е още едно доказателство за интелектуалния и творчески потенциал на нашия Съюз. Не е лесно за самостоятелна и независима организация като нашата да върши пълноценна дейност и отстоява целите си в тези преходни времена със собствени сили. Фактът, че сме тук и продължаваме поетия път недвусмислено доказва, че разполагаме с такива сили и сме в състояние да се справим с далеч по-отговорни предизвикателства. Искам да благодаря и на десетките писатели от столицата и страната, които безкористно и самоотвержено укрепват Писателския съюз като значима и авторитетна обществена организация.

Не е нужно да посягаме към удобни риторични клишета – такива са проверените истини и трябва да ги напомняме винаги, защото в днешно време въпросът за избора на пътя и позицията е от първостепенно значение. Защото не само отвън, но и отвътре – от наши членове – чувахме какви ли не обвинения: като се започне от злоупотреби и се стигне до политически окраски. Всеки, който е пожелал, през последните две години е могъл да се убеди, че Управителният съвет е работил в условия на пълна прозрачност – резултатите от дейността ни са открити и достъпни за всеки наш член по всяко време. За никакви политически или корпоративни пристрастия и интереси тук не може и дума да става – дейността ни се ръководи и ще продължава да се подчинява единствено на общите решения и Устава на сдружението. И това е от съществено значение, защото видяхме през последните десетилетия как срещу изкуствено раздухана слава, срещу всевъзможни стипендии, грантове и награди немалко организации и даровити пера се поставиха в услуга на чужди интереси, насочени срещу изконните ни традиции, срещу историята и националната ни памет. Нека напомним, че ние сме писатели на България, на българския език и на българския народ, че нашият вековен Съюз няма и не може да има друга алтернатива – той е сдружение на творци на българската словесност, което е нашето оръжие и нашата висока цел.

Повечето от вас си спомнят не така далечните времена, когато на такива форуми главната, дори единствената тема беше българската художествена литература. Повлечени от делничните проблеми и от общата конюнктура, дълги години ние се занимавахме и продължаваме да се занимаваме предимно с въпросите за оцеляването на Съюза; с търговски, строителни, икономически и какви ли не проблеми. Търсехме вини, търпахме обвинения, вземахме грешни становища, понасяхме загуби. Явно е трябвало и ние да платим данък на промените, на тревожната социална динамика и стресенията, на които съдбата подложи страната ни. Така на няколко поредни събрания, а и между тях, се занимавахме най-малко с това, за което всъщност е създаден нашият Съюз. И причината навярно е в социално-политическите размествания, които изтласкаха писателското дело и стойностното творчество в периферията на обществения живот. В това наше общество, което мултиплицира бедност, злоба, безнадеждност и отчуждение, истинската българска литература боледува. Боледуват и нейните сътворители. Затова нека си спомним Монтен, разказал за стойка Антистен, който, като заболял

тежко, извикал: „Кой ще ме отърве от тия болки!“ И дошлият да го види Диоген му посочил ножа: „Ако искаш, той може да направи това веднага.“ Антистен отговорил „Аз не казвам от живота, а от болката“. Нека си пожелаем да нямаме Антистеновата съдба, за да не чуваме циничното Диогеново предложение.

Наясно сме, че призванието и талантът не подлежат на покупко-продажба, нито са подвластни на законите на пазарната икономика. Друг е въпросът, че трябва да се съобразяваме с изискванията на съвременното и радостното е, че Съюзът на българските писатели, макар и не с желаната бързина и резултатност, приема днешните реалности.

Връзки с институциите

Кои са основните моменти от съюзния живот през отчетния период? Върху кои от тях трябва да се спре вниманието ни? Най-напред е нужно да направим констатацията, че СБП излезе от фазата на външната и вътрешна изолация, в която беше изпаднал през годините на промени. Защото е недопустимо организация като нашата, която е била в авангарда на обществения живот, да бъде незачитана, да не участва в решаването на важните проблеми на националния културен календар, да стои настрана от парещите въпроси на образованието, естетиката и нравствеността, от живота в отечеството ни и навсякъде по света, където има българи. За съжаление това се случи и в немалка степен вината е наша. Звучи символично, че през това време на объркване, вътрешни неуредици и колебания, писателското творчество остана на заден план. Нещо повече – дали заради увлечението по „пазарните“ миражи, дали заради емоционалния и нравствен спад в самото време на промени, но на пръсти се брояха появилите се изпод нашите пера книги, привлекли сериозния читателски интерес; книгите – образец и пример, достоен за традицията на българската художествена словесност. Няма да се спираме и на недоволството на наши членове, които в прав текст поставяха пред ръководството исканията си Съюзът да популяризира и налага на пазара техните творби – така както е ставало и се случва с писанията на една широко известна групичка литератори.

Тук искам да напомня, че членството в СБП не е формалност, не е монопол или индулгенция, нито пък е защитена пазарна марка. Да си български писател е привилегия духовна и членството във Вазовия Съюз е едновременно чест и знак за принадлежност към войнството на онези, чието посвещение „на ползу роду“ е било водеща светлина на поколения творци на словото. В това отношение намеренията да се пренебрегва СБП или да се изолира по какъвто и да е начин от културния живот на страната са обречени. За припознаването на СБП като най-авторитетната, най-дълголетната и сериозна писателска организация говорят и сигналите, които получаваме от редица европейски институции, от държавни ведомства и чужди посолства. Ала честата смяна смяната на правителствени екипи през разглеждания период попречи да се установят наистина трайни и взаимно полезни връзки на сътрудничество, макар да имаме задоволителни резултати в това направление.

Съвместно с останалите творчески съюзи подехме инициативата за увеличаване на бюджетните средства за културата – те са срамно малки, по-малко от един процент от държавния бюджет и не е необходимо да владееш висша

математика, за да си наясно какъв ще е резултатът за българската култура, която е на последно място по обем на финансиране в рамките на Европейския съюз. С останалите творчески организации в страната сме в пълноправни отношения и сме наясно, че само с общи действия можем да повлияем върху развитието на културния процес у нас.

Ръководството на Съюза направи постъпки пред редица държавни институции с предложение за съвместна работа и партньорство, помощ и взаимодействие по общи въпроси и проблеми. Вече имаме наш представител в Комисията по култура на Народното събрание, където лобираме за получаване на подкрепа от държавния бюджет и за редовно участие в рубриките на националните електронни медии. Поставили сме искане за самостоятелно предаване за литература по БНТ и съвместното седмично предаване на СБП и БНР „Часът на думите“ отново да има продължителност един час (а не 30 минути). Налице са положителни резултати от съвместната ни работа с Министерството на културата – печелим проекти по програмата „Помощ за книгата“, от фонд „Култура“, за честване кръгли годишнини на писатели и за финансова помощ на изтъкнати дейци на културата, съобразно приетите закони и раз-

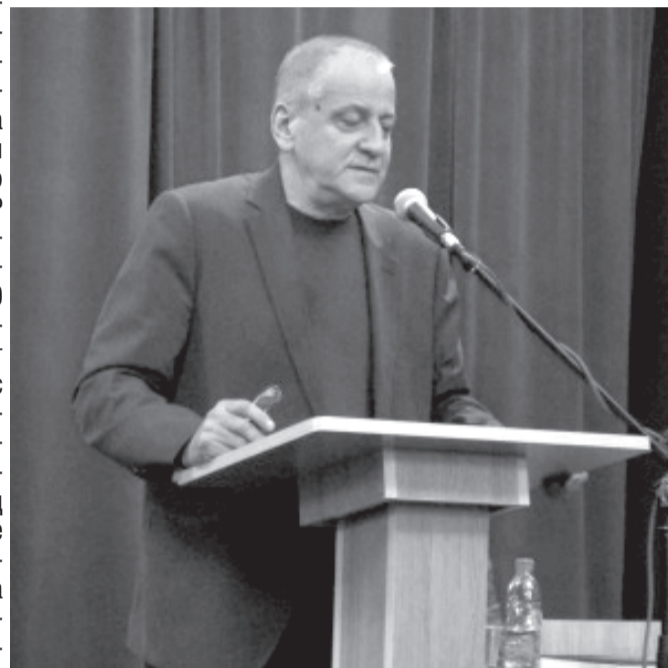
поредби. Организирахме тържествено честване на 100-годишнината от рождението на акад. Ефрем Каранфилов през 2015 г.; кръгла маса, поредица от публикации и поетични четения по повод 100-годишнината от гибелта на Димчо Дебелянов; предстоят съвместни дейности по отбелязване на юбилеи и годишнини. Така е и с други някои държавни институции, като Министерство на образованието и науката, Министерство на външните работи, Министерство на отбраната – още сме в началото, но е факт, че отношението към СБП е променено, а ползата от такова сътрудничество е взаимна. Доказателство за това са и престижните държавни отличия и награди, получени от наши членове: държавната награда „Св. Паисий Хилендарски“ за 2013 г. (за Анжел Вагенщайн и за 2014 г.) акад. Антон Дончев; националната награда „Христо Г. Данов“ за 2015 г. (Надежда Захариева) и за 2016 г. (Иван Гранитски). Голямата награда на София за 2016 г. (Михаил Белчев). Членове на СБП бяха удостоени с ордени „Стара планина“ и „Св. Св. Кирил и Методий“, както и с отличията на Министерството на културата „Златен век“.

Значим отзвук предизвика възстановяването на априлските литературни дискусии. Независимо от някои пропуски и все още ограничения мащаб на критическия обхват, тези дискусии показаха, че традицията да се анализира годишна литературна продукция са единствен начин за своеобразна селекция и оценка на съвременното словесно творчество. Такъв обхват е по силите и възможностите само на Съюза на българските писатели и е едно от най-радостните ни постижения през изтеклия четиригодишен период.

Връзки с общините

Недостатъчно интензивни и ефективни обаче са отношенията ни с отделните

общини. Вярно е, че те са най-динамични и полезни, що се отнася до това, че голяма част от нашите членове живеят извън столицата. Същевременно обаче не разполагаме с достатъчен ресурс от хора и време, за да постигнем възможно най-оптимални резултати от тези връзки. Успяхме да създадем собствена концепция и механизми за установяване и поддържане на двустранни отношения с общините, но е необходимо повече време да се обхванат най-големите в страната, а и онези, където живеят и творят наши членове. Стореното не е малко, но не е достатъчно и определено смятам, че това е една от най-важните задачи, които предстоят пред следващото ръководство на Съюза. Показателно е, че все по-

точно става нашето сътрудничество със Столична община, която чрез своя отдел „Култура“ се явява партньор на важни литературни изяви.

Ще отделим малко време на още един важен елемент от нашия литературен живот. Съюзът на българските писатели успя да осъществи контакти с общинските ръководства на редица места, където се присъждат литературни награди. Трябва да признаем, че през последните години бяхме изтласкани от участието в арбитража на националните литературни конкурси и награди. Забеляза се един тревожен синдром – в резултат на тези съветователни, а и недоброжелателни актове към нас, конкурсите и наградите, които са и своеобразна проверка за „наличност“ на художествения талант в национален мащаб, до голяма степен изгубиха своето литературно изражение и започнаха да се употребяват като инструмент за осъществяване на интереси и апетити не само от литературно естество. Те бяха буквално узурпирани от група литератори, нечленове на Съюза и чрез тях започнаха да се налагат неприятели и вредни за писателската общност тенденции и оценъчни критерии. Това доведе до обезценяване и опорочаване на самото понятие литературна награда, превърна стожерите на нашата класика в параван за утвърждаване на посредствеността и сляпото слугуване на небългарски конюнктурни модели. Спираме се на това не от някаква институционална ревност, а защото тази опасна подмяна на стойностите е част от глобалния план за изолацията на националните литератури и за манипулиране съзнанието на подрастващите чрез нарочно смесване и селекция на естетическото познание още в началните класове на българското училище. Категоричната позиция на Съюза на българските писатели към подобни прелателства и отстояването на високата отечествена словесност са една от причините за опитите той да бъде поставен в изолация.

на Съюза на българските писатели

Но времената се менят и истината ще победи.

Същевременно ние успяхме да постигнем партньорство с редица институции и общини. Взехме активно участие в учредяването на национални литературни награди на името на Димитър Димов в Ловеч, на Николай Лилиев и Кирил Христов в Стара Загора; на Богдан Овесянин в Стрелча; на Ламар и на Николай Петев в Троян. Успяхме да си възвърнем участието в определянето на литературни награди „Иван Вазов“ в Сопот, „Тодор Влайков“ в Пирдоп и „Александър Вутимски“ в Своге. С общинското ръководство на Плевен сме в преговори за учредяване на националната литературна награда „Никола Ракитин“, с община Бяла Слатина – за национална литературна награда „Николай Хрелков“, с община Чирпан – за национална литературна награда „Павел Матов“ и за пълноправно участие на СБП при определяне на наградата „Пейо Яворов“. Работим по учредяването на още няколко национални награди: на името на Иван Богоров в Карлово; наеагради „Александър Геров“, „Валери Петров“, „Гео Крънзов“... Съвместно с Академията за европейска култура „Орфейва лира“ участваме в редовните международни литературни форуми „Братство“ в Ардино – догодина ще се проведе петнадесетият форум. Редовно е и участието ни в есенните сесии на Академията в Кърджали. Особено успешна и плодотворна е работата ни с ръководената от поетесата Елка Няголова Славянска литературна и артистична академия във Варна... Радостен факт е, че продължава сътрудничеството ни с община Димитровград при определянето на награда „Пеньо Пенев“, с община Панагюрище за наградата за литературна критика „Нешо Бончев“ и конкурса „Стоян Дринов“, с община Горна Малина – за националната награда „Елин Пелин“, с община Шумен – за националната награда „Иван Пейчев“, с община Генерал Тошево – за конкурса „Дора Габе“, с община Белоградчик и Видинското дружество на писателите – за провеждането на „Поетическата обсерватория“, с община Мездра – за националния литературен конкурс „Дядо Йоцо гледа“. Традиция е Писателският съюз да участва в литературния конкурс „Жената – майка и любима“, провеждан в Свиленград, както и при определяне на наградата „Изворът на Белоногата“ в Харманли. Продължава съвместната ни дейност при връчването на националните награди „Калина Малина“ в Нови Пазар и „Петя Караколева“ в Кърджали. Изключително плодотворна е и работата ни с община Първомай, където връчваме националните литературни награди „Георги Караславов“ – за проза и „Слав Хр. Караславов“ – за поезия. Вече има преобладаващо участие на писатели – членове на СБП в журито за определяне на националната награда за поезия „Христо Фотев“ в Бургас и като членове на колегията на литературния алманах „Море“. Общинското ръководство на Пазарджик беше домакин на проведения там през 2015 г. Празник на поезията. Съюзни членове участват в журитата на някои от връчването в красивия тракийски град литературни награди: „Константин Величков“, „Теодор Траянов“, „Никола Фурнаджиев“, „Стоян Бакърджиев“... Разгръща се с по-голяма активност културното сътрудничество с общините: Пловдив, Ямбол, Казанлък, Сливен, Петрич, Самоков, Разград, Свищов, Монтана, Видин, Велико Търново, Смолян, Велики Преслав, Перник, Мездра, Враца, Созопол, Етрополе, Хасково, Шабла и др. Този стремеж за по-активна връзка с писателите, живеещи извън столицата, се превърна в наша мисия и кауза едновременно. Ето защо тук е мястото да благодарим на онези наши колеги от извънстоличните дружества, които правят и невъзможното за единението със Съюза. Най-активни в това

отношение са дружествата в Ямбол, Пловдив, Варна, Бургас, Пазарджик, Димитровград, Благоевград, Смолян, Видин, Плевен, Асеновград, Стара Загора, Хасково, Велико Търново, Силистра... Добър модел за обединяването на литературните творци по места е създаването на Бургаската литературна общност с ръководител Роза Боянова. А литературни издания като: варненските списания „Знаци“ и „Простори“, алманах „Мизия“ – Плевен, в-к „Литература и Общество“ – Варна, сп. „Антимовски хан“ – Добрич, алманах „Огоста“ – Монтана, в-к „Литературен глас“ – Стара Загора, сп. „Жажда“ – Сливен, в-к „Метафора“ – Пазарджик са барометри за създаването на стойностно съвременно словесно творчество. Неоченима е и съвместната ни дейност с ръководените от Иван Гранитски издателство „Захарий Стоянов“ и сп. „Везни“.

В работата на Управителния съвет през отчетния период немалко внимание и време се отделяше за подобряване на състоянието на вестник „Словото днес“, издателство „Български писател“, списание „Пламяк“. Отделихме също така внимание на вестник „Новият Пулс“ и на списание „Читалище“ като за последните две издания СБП е партньор, без да е техен собственик. Категорично можем да заявим, че заедно с изданията и страниците за литература в периодиката в провинцията с алманасите, където доминират членове на СБП, разполагаме с немалък ресурс за активно участие в литературния живот. Като добавим и литературните сайтове: на СБП, „Литературен свят“, „Книги NEWS“ и др., които се правят от членове на нашия Съюз, можем да отбележим, че през следващия мандат трябва да се отдели специално внимание на литературната периодика, за да бъдат по-ефективни и очакваните резултати. А те са: по-голяма аудитория за произведенията и възгледите на авторите от нашия писателски съюз, по-добра връзка с читателите и с онези, които участват и присъстват на литературните събития, организирани от СБП. Тук разчитаме и на вашата активност, на полезните инициативи на всеки съюзен член за видима подкрепа на съюзните издания, за увеличаване на техния абонамент и разпространение.

Вестник „Словото днес“

Няма да скрием, че финансирането на вестника е сред големите разходи на Съюза, но въпреки подобряването на художественото равнище, броят на абонастите не расте. Видно е, че мнозина наши членове не се абонират и не си купуват вестника, който е не само ежеседмичната ни връзка, но и възможност за авторска изява. Вестникът е грижа на всички нас, не е нужно да обвиняваме тричленния колектив на редакцията – Надя Попова, Иван Есенски и Виолета Станислава, и да не правим ние това, което е по силите ни. Започнал да излиза през 2004 г., за 12-те години на своето съществуване вестник „Словото днес“ се наложи като уважаван седмичник за литература, изкуство и общество. Той не се конкурира с други подобни издания (доколкото изобщо ги има), а следва своята неизменна линия за представяне на най-доброто от българската изящна словесност и от чуждоезичната литература – класическа и съвременна. „Словото днес“ съхранява паметта за големи личности от националната ни култура, анализира текущите социални и духовни процеси, важни за българското общество. На страниците му, включително и през последните две години (2014 -2016) се разгръща полемика, засягаща изключително важния въпрос за опазването на българския език и приемането на Закон за него, внесен за пореден път в Парламента от

Съюза на българските писатели. Бяха отпечатани публицистични статии и интервюта с изтъкнати наши и чуждестранни творци, както и стенограмата от инициативната от Управителния съвет на СБП кръгла маса по проблемите на българския език. Бяха отбелязани годишнини на непреходни за българина национални празници като Априлското въстание от 1876 г., Освобождението на България от турско робство, Съединението, Деня на народните будители, 24 май – Деня на славянската писменост и българската култура. Всички тези първостепенни за нас като държава и народ събития и проблеми намират своята реализация не с общи и скучновати текстове, заимствани от GOOGLE, а чрез словото на ярки личности, на първо място литературни творци – класици и съвременници.

В началото на 2016 г., когато в публичното пространство се разрази скандалът с т.нар. нови образователни стандарти, в резултат на което от програмата на училищата бяха изхвърлени знакови, сакрални за всеки истински българин автори и произведения, вестник „Словото днес“ излезе със серия от публикации. Публикува изпратената до Парламента и институциите Декларация на българските писатели, обнародва статии на специалисти в областта на образованието като проф. Ваня Добрева, а по-късно и на живеещия в САЩ член на СБП Александър Гочев. Направи остро блиц-интервю с изтъкнатия сръбски писател българист проф. Бранко Ристич. Даде място на становища и творби от български писатели, членове на СБП, които работят и като преподаватели в средни училища в столицата и извън нея.

Отстояването на националните ценности винаги е в ползването на съюзното литературно издание. За неизкушения читател той може би изглежда като трибуна за популяризиране на литературни творби от различни жанрове, но това не е литература „в насипно състояние“. Стиховете, прозата, публицистиката, литературната критика, колкото и да са различни по творчески натюрел авторите им, винаги имат ясно послание – отстояване на високохудожественото, национално значимото. А сред приоритетите на вестника е задълбоченият анализ на съвременния литературен процес в България. Въпреки разпространения възглед, че литературната критика у нас е едва ли не в клинична смърт, в „Словото днес“ поддържа рубрики за отзиви, за литературни портрети и за дискусии. Възприета беше практиката вестникът да публикува докладите от възобновените литературни дискусии. При липсата на централизиран литературен живот, оценката за годишната продукция на българските писатели става достояние и на гилдията, и на всеки, който се интересува от състоянието на съвременната литература.

Вестникът не се ограничава с ролята на посредник, а „произвежда“ култура, влияе активно върху формирането на вкус към високите художествени ценности във време, когато пазарният механизъм и стремежът към печалба на всяка цена води до надделяване на ерзац-изкуството над истински стойностното. Специално внимание на страниците на „Словото днес“ през разглеждания период бе отделено и на българската диаспора в чужбина, на приобщаването ѝ към литературния процес у нас. Вестникът представи с поезия и проза автори, които живеят в САЩ, Канада, Австралия, Латинска Америка, Западна Европа. Две страници в съюзното издание по традиция са отделени и за преводна литература: годишнини на класици от цял свят, представени от известни български преводачи; страници от нови книги, които са излезли или предстои да излязат у нас; интервюта и есета, публикувани в световния печат – на Нобелови лауреати и други

нашумели автори. Диапазонът наистина е огромен – от Русия, Украйна, Полша, Швеция, Норвегия, Германия, Швейцария, Франция, Словакия, Италия, Македония, Черна гора, Великобритания, Сърбия, Гърция, Турция до Китай, Монголия, САЩ, Канада, Аржентина, Бразилия, Япония, Корея, Иран, Алжир и т.н.

Вестникът редовно информира читателите си за събитията от литературния живот в страната – чествания, присъдени награди, литературни премиери, международна дейност. Очевидно е, че няма как да се отговори на всички очаквания, нито да бъдат задоволени всички авторски амбиции и читателски потребности. Но със сигурност, малобройният екип на вестника – само от трима човека – прави каквото е по силите му. Добронамерено и отговорно, редакторите полагат усилия да открият талантливото и важното, създавано от българските писатели и то да стигне до широката читателска аудитория. И накрая, но не на последно място – може да се каже, че „Словото днес“ е единственият независим вестник в България, доколкото той не се финансира от никакви български или чужди фондации, институции, политически или други обединения. Изключение прави подкрепата за няколко броя, оказана от Министерството на културата и от няколко общини. Редакцията работи професионално и удовлетворява представата за съюзно периодично издание. Като забележка можем да отбележим, че е необходимо малко повече търсене на нови имена сред съюзните членове, които да не се чувстват изолирани от литературния живот на СБП, че понякога се прекалява с отразяването на пътуванията и срещите на председателя в страната и извън нея – ако някой си направи труда да ги събере на едно място, би се получило истинско досие. Нека името на председателя и на работещи в администрацията писатели да се среща по-рядко, защото тези посещения и срещи са задължение, а не привилегия. Подобно преэкспониране се забелязва и в Сайта на СБП, който е отворен за творбите на всеки един от съюзните членове, както и за отразяването на техни литературни портрети, срещи с читатели и почитатели, юбилеи, награди и пътувания. Тук е мястото да се отбележи участието на писатели във воденето от нашия колега Любомир Захариев предаване „Директно за културата“ в ТВ „Скат“.

Издателство „Български писател“

То е регистрирано по Търговския закон като ЕООД, а едноличен собственик е УС на Съюза на българските писатели, който е сдружение с нестопанска цел. Това издателство би трябвало да подпомага финансово СБП, както е било преди четвърт век и с добър мениджмънт, с общи усилия това съвсем не е химера. На въпросите защо не беше намерен друг управител на издателството, защо не се проведе конкурс за директор и за главен редактор, причината е, че е необходимо издателството да притежава средства за заплати; в противен случай спечелилият конкурс ще осъди издателството, респективно СБП, за неплатени месечни възнаграждения.

„Български писател“ е издателство на българските писатели и този негов статут автоматично поставя пречка пред всички разновидности на псевдолитературата: бездарни и смехотворни упражнения със словото, евтини криминалети, съзливни розови романчета, излияния на псевдопророци от всякакъв калибър и от всички краища на планетата.

Отчетен доклад на Управителния съвет

От стр. 9

Това означава, че фокусът на издателството трябва да се насочи към качествената литература. Затова сред книгите, които излязоха с емблемата на издателството само през 2013 г., бяха: „До Чикаго и назад“ от Алеко Константинов (по случай 150 години от рождението му), „Сгъстена тишина“ на Дора Габе (125 години от рождението ѝ), „За вас, деца“ от Асен Босев (100 години от рождението му). Също и двутомната История на СБП, която трябваше да бъде издадена в сгъстени срокове. Считаме като постижение за издателството и за СБП възобновяването на поредиците „Поети“, „Разказвачи“ и прибавянето към тях на поредицата „За децата“. По такъв начин по-голям кръг писатели могат да видят имената си в издания на „Български писател“.

Издателствата в България работят на пазарен принцип. Ние не сме частно издателство, въпреки регистрацията ни като търговско дружество. Нашето издателство има мисия – популяризирането на добрата българска литература и тази мисия може да се реализира с помощта на много хора. Участваме в различни общински конкурси за подпомагане на българската литература и когато някой български автор се довери на нас, предлагаме неговата книга в тези конкурси. Вече спечелихме десетки подобни проекти и това ни дава куража да разширяваме обсега си на участие. Имаме подписани и договори за съвместно сътрудничество с издателства от Русия, Украйна, Китай, Сърбия, Швейцария, Германия, Македония.

Авторитетът на издателството „Български писател“ е в неговата марка. Модерно е в съвременния маркетинг да се говори за стойност и сила на дадена марка. Нашето лого е Пегасът – символ на поетическото изкуство, а името „Български писател“ ни задължава изключително много да поддържаме високо равнище на издаваните книги. Нека отбележа и факта, че в Конгресната библиотека във Вашингтон има над 2400 заглавия на издателство „Български писател“ – никое друго българско издателство няма толкова депозирани заглавия там. Едва ли има български писател, който да не е и преводач, преводачеството е втората природа на писателя – ето защо тези наши колеги са добре дошли и със своите преводни творби.

Приблизително двеста са заглавията, които са излезли с емблемата на „Български писател“ през отчетния период. Би могло да се направи и много повече, но нека не забравяме, че човешките възможности, за съжаление, са ограничени и всеки, които иска да надскочи сянката си, е обречен на провал. В случая са важни няколко неща. Първото от тях е, че „Български писател“ успява да реализира и приходи, макар и все още незадоволителни. Второ – че на пазара има книги на издателството, които играят важна роля в съвременния културен процес на родината. като „Христоматията „Отечество и свобода“, поетичната антология „България-Любов“, „Азбучник на Съюза на българските писатели (1913-2016) и др. А на склад вече имаме и много други увлекателни, ценни заглавия, които би трябвало с общи усилия да реализираме като продажби. Има в наличност книги за 80 000 лв., а това би допринесло за стабилизацията на съюзното издателство и за осъществяването на целта: издателството да подпомага финансово дейността на СБП. Трябва да благодарим на членовете на УС Благвеста Касабова и Драгомир Шопов, които успяха да насочат към издателството сериозна институция, закупила значително количество книги – Синдиката на българските учители, ръково-

ден от г-жа Янка Такева. Нека благодарим на нашия колега Тодор Згуров, директор на Регионална библиотека „Николай Вранчев“ в Смолян, която втора година всеки месец купува новоизлезли книги на издателство „Български писател“. Да благодарим и на общините Пловдив, Пазарджик, Враца, Панагюрище, Самоков и др., които подпомогнаха финансово книги на наши колеги, излезли с емблемата на Съюзното издателство.

Списание „Пламък“

Въпреки трудностите от всякакъв характер и главно закупила значително количество книги липсата на постоянна материална подкрепа, редколегиата на „Пламък“ прави всичко възможно, за да оцелее и се развива списанието, създадено от Гео Милев преди 93 години. То е регистрирано също като ЕООД и не получава дотация за всяко свое издание от Писателския съюз. В списанието никой не е на щатна съюзна заплата. То се помещава в завещания на СБП апартамент на поетесата Дора Габе, намиращ се в близост до паметника на патриарх Евтимий в столицата.

От осъществяването през този период 20 броя, „Пламък“ е излизал с частични средства от страна на Национален фонд „Култура“ към Министерството на културата, с помощта на литературни поръчки от някои общини за регионални броеве, имал е външна подкрепа за няколко броя, посветени на чуждестранна литература, а така също с получените средства от близо сто абонамента. За жалост около 40 процента от абонаментната сума се удържа от разпространителите. Трябва да се отбележи, че през изтеклия период излязоха и броеве, спонсорирани от Съюза на българските писатели.

Всеки брой досега съдържа 45-50 авторски имена. Спазва се принципът – около половината от тях да са млади творци. Немалко от тези млади колеги по перо не членуват в никакъв съюз. Но повече от триста автора, публикували творби в „Пламък“ за този петгодишен период, са членове на СБП. Това показва дори един по-бегъл преглед на повечето от издадените броеве. Всяка година излизат четири броя на списанието.

Брой първи за 2014 г. е посветен на 90-годишнината на списание „Пламък“. С уводна статия от Георги Константинов и творби на: проф. Симеон Хаджикосев, Панко Анчев, Калин Донков, Иван Гранитски, Мариана Фъркова, Нели Дечева, Анжела Димчева, Анита Коларова, Николай Дойнов, Неделчо Ганев, Цветан Илиев, Иван Брегов, Кина Къдрева, Людмила Григорова, Георги Драмбозов и много други.

Брой втори от 2016 г. е посветен на делото на Солунските братя с участието на Найдено Вълчев, Дарина Герова, Петър Чухов, проф. Златимир Коларов, Невена Борисова, Иглика Дионисиева и др. Има интересни текстове от Панко Анчев, направил литературни портрети на плеяда български литературни критици, а така също творби на проф. Симеон Хаджикосев, проф. Йордан Калайков, Екатерина Томова и др. Броят е спонсориран от Съюза на българските писатели.

Брой трети за 2016 г. е спонсориран от Арменияското министерство на културата и със своите 50 авторски имена представя изключително богата българска антология на арменската литература. Ръководството на списанието е получило личната благодарност на посланика на Република Армения у нас г-н Армен Саргсян и от председателя на Съюза на арменските писатели Едуард Милитонян. Провеждат се разговори за ново бъдещо издание на „Пламък“, посветено на арменската поезия. А в излезлия вече брой участват и редица български пре-

водачи и литературоведи. От отделни, вече известни, преводи на Андрей Германов, Григор Ленков, Найдено Вълчев, Петя Цолова, Агоп Мелконян до новите преводи на Румен Шомов, Георги Н. Николов, Антоанета Ангелова, Еожени Сакъз, Георги Константинов, Ваня Ангелова, Роман Кисъов и др.

Под печат е брой четвърти на „Пламък“, спонсориран от Сливенската община и посветен на 120-годишнината от смъртта на Добри Чинтулов. Той съдържа и творби на повече от 40 автора, родени в Сливен и свързали творчеството си с този край.

Вестник „Новият Пулс“

Скоро след раздялата ни с Евтим Евтимов и с Романьола Мирославова вестникът спря да излиза. По договорки с Венко Евтимов имаме намерение да възобновим изданието, което да е територия преди всичко на младите писатели и да съдейства за приемствеността между поколенията в СБП. Всичко зависи от финансовия план и от възможностите през следващите години да привлечем средства за тази дейност.

Списание „Читалище“

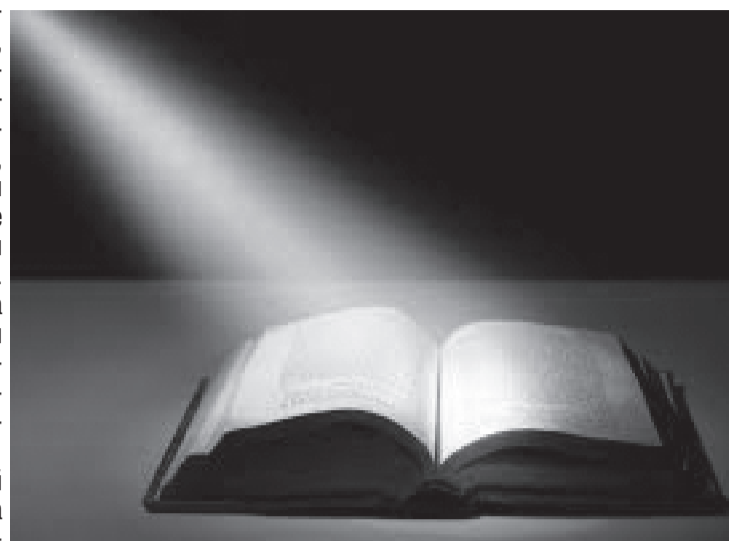
Списание излиза като съвместно издание на Фондация „Читалище-1870“ и СБП. То се помещава в СБП на ул. „6-и септември“ 35 и във всеки брой участват минимум 30-35 съвременни български писатели. То е живата връзка между хилядите читалища в страната с техните библиотеки и Съюза на българските писатели. Все по-трудно е да спазва редовността и периодичността си, но засега успява да поддържа и развива тази връзка. Редакционният екип и редколегиата на списанието работят безвъзмездно, на обществени начала.

Радиопредаването по програма „Христо Ботев“ „Словото днес“ (преди „Часът на думите“) е дългогодишен съвместен проект на БНР и СБП. То е седмичният глас на Писателския съюз в националния ефир. Преди две години бяха отнети тридесет минути от това едночасово предаване и е необходимо пред новото ръководство на Програма „Христо Ботев“ да отстояваме възможността за едночасово, каквото беше в миналото. И нека благодарим на актрисата Кристина Белчева, която е водеща на това предаване и със своя висок професионализъм го налага като едно от най-слушаните.

Сайтът на СБП все още не успява да постигне онова, което сме предвидили, но има сериозен напредък в отразяването на литературния живот в Съюза и в контактите си с хилядите българи у нас и в чужбина, където в „Словото днес“ и други съюзни издания стигат по електронен път до хиляди читатели и почитатели на българската литература. Засега нямаме щатен администратор и екип на сайта, който е грижа по съвместителство на колеги, на товарени с предостатъчно други задачи. Но как да откриваме нови щатове, след като целта ни е да имаме икономии на средства и да не позволим преразход?

Международна дейност

През изминалия период международната дейност на СБП беше интензивна.

Въпреки липсата на по-големи финансови възможности с цел балансиране на съотношението между дейностите на територията на България и извън нея, бяха постигнати редица успехи в популяризирането на българската литература, на творчеството на членовете на СБП. Най-голямото международно литературно събитие за отчетния период си остава Детската международна писателска среща, открита на 23 септември в зала 7 на НДК в присъствието на тогавашния министър на културата Петър Стоянович. В срещата взеха участие писатели от близо 20 държави: Сърбия, Румъния, Русия, САЩ, Украйна, Македония, Франция, Швеция, Норвегия, Полша, Словакия, Израел и др. Вечерта в Изложбената зала на Агенция „София прес“ български и чуждестранни поети четеха свои стихове пред многобройна публика. Само няколко дни преди Международната среща на посещение в България по покана на СБП беше официална делегация на Асоциация на китайските писатели, която пристигна от Полша и нямаше възможност да остане за откриването.

През последните две години бяха подписани договори между СБП и Съюза на италианските писатели, Съюза на унгарските писатели, Съюза на украинските писатели, Съюза на сръбските писатели, Съюза на словашките писатели. Развива се традиционното сътрудничество с руските ни колеги, задълбочават се контактите с Асоциацията на китайските писатели, с творчески организации и институции от съседни държави, с Форум на славянските култури, със седище в Любляна, с Международната федерация на организациите за авторски права, с Фондацията за устойчиво развитие на България и пр. Съществен дял от международната ни дейност е и връзката с увеличаващите се български общности и с пишещите на български в Европа, в Америка и в целия свят. Бяха приети за членове на СБП няколко наши сънародници от чужбина, които са известни имена в литературата на държавите, в които живеят, а също и почетни членове на СБП като Мерсия Макдермот от Великобритания и Санде Стойчевски от Република Македония. Не е без значение и фактът, че в резултат на активната ни работа Министерството на културата потърси съдействието ни за изготвяне на проекти и програма за 2017 година за представяне на писатели и книги в българските културни институти в чужбина. С посолствата на редица държави като Иран, Куба, Словакия, Молдова, Азербайджан, Виетнам, Унгария, Кувейт, Пакистан и др. имаме диалог и постигнахме договорености за нови начинания във взаимното опознаването на литературите и изявите им творци.

Благодарни сме на онези наши колеги като Елка Няголова, Георги Н. Николов, Никола Инджов, Надя Попова, Иван Есенски, Лалка Павлова, Димитър Хрис-

на Съюза на българските писатели

тов, Владимир Стоянов, Стефан Моллов, Ненчо Славчев и много други, които организират международни литературни фестивали и срещи, съдействат за превода и публикациите на творби на наши членове в чужбина, градят мостове за културен обмен и приятелство с близки и далечни страни. Когато говорим за Закон за българския език, трябва да знаем, че закрилата и развитието на нашата словесност у нас и навсякъде по света е наша неотменна задача. И тук с радост изказваме благодарността си към нашия колега Банко П. Банков, който с цената на много усилия, осъществява живата връзка на Съюза с депутати от Народното събрание, ангажирали се с внасянето на закона в Пленарна зала. Няма да изброявам участията с наше съдействие на членове на СБП на значими литературни форуми и фестивали, както и стотиците публикации по цял свят на преводи или в оригинал в немалкото български емигрантски медии, но това е българското участие в глобалния културен процес. Ще дам само един ярък пример с писателя и преводача Ахмет Емин Атасой, член на СБП. Само за няколко години той е превел и издал в Турция на турски език отделни творби, книги и антологии повече, отколкото десетилетия преди това. Същото се отнася за Бранко Цветкоски и Санде Стойчевски в Скопие.

Въпреки всички тези обнадеждаващи факти, българистиката и българското литературно присъствие в чужбина не са достатъчни. Затова търсим сътрудничеството с наши и външни институции, за да продължим мисията на СБП в международното писателско движение за мир и приятелство в агресивния свят, в който живеем.

Стопанска дейност

Материалната база на СБП е единственият сравнително устойчив източник на приходи. Сградата на ул. „6 септември“ 35 в столицата се нуждае от основен ремонт или от някакво по-кардинално решение. Почивната база в курорта „Златни пясъци“ беше спасена на миналото общо събрание през 2015 г. и отново СБП възвърна неотменимото си право върху станцията и прилежащите ѝ 15 декара площ. За момента тя носи приходи на Съюза за около 45 000 лв., без да акумулираме средства за поддръжка и охрана. Станцията в Созопол носи също приходи от около 16-18 000 лв. годишно. Преди месец сключихме договор с фирма, която да използва офисното помещение срещу 5000 лв. годишен наем, преведен авансово и вече е в банковата сметка на СБП. Още през есента на 2014 г. заведохме дело срещу предишните наематели на този офис, и вече имаме съдебно решение в наша полза, очаквайки около 8000 лв.

Апартаментът на пл. „Славейков“ 2-а в столицата години наред се е ползвал от фирма, която нито е плащала наеми на Съюза, нито е плащала сметки за парно, топла вода, електричество. Заведохме дела срещу тези „наематели“, като първото бе да напуснат нашата собственост, а второто – за заплащане на натрупани задължения към Съюза за 52 000 лв. Първото дело беше спечелено много бързо и през февруари 2015 г. влязохме във владение, но помещението с площ от 200 кв.м. се нуждаят от основен ремонт и от смяна на дограма. Въпреки че пускахме обяви във всички големи всекидневници, във всички големи агенции за недвижими имоти, както

и в нашите съюзни издания, идваха хора, които предлагаха неприемливи за нас цени. С другите наематели наемите бяха преподписани с увеличение от 30% спрямо миналите периоди.

Почивната станция „Вила Петровиц“ в Хисаря също има подобна съдба. След извършения през 2013 г. ремонт за 375 000 лв. със средства на Съюза, негодни за експлоатация останаха: ресторантската част, мазето, кафенето, крило от втория етаж и целия трети етаж. От пролетта на 2015 г. един от ремонтираните апартаменти е даден под наем срещу 200 лв. По този начин осигурихме присъствие във вилата, а наемателите като приятелски жест всяка пролет и есен почистват парка с площ от 2 дка, за да има вила „Петровиц“ приятен външен вид. След провеждането на търг за наеми, след десетки предложения за довършителни работи от страна на външни фирми, всички преговори завършваха с неуспех. Решението на УС е със собствени средства да приведем ремонтираните помещения във вид, който да се ползва от наши членове, но не разполагаме с необходимите финансови възможности за довършителни работи.

Чрез нашата колежка Катя Ерменкова търсим наематели за апартамента на СБП в гр. Сандански, който може да се ползва срещу скромна наем от всеки наш колега, изявил желание за това. Месеци наред пускахме обяви в ъв вестника и в сайта, но желаещи няма. Чрез колегите-писатели от Дружеството на писателите в Асеновград търсим наематели и за имота ни в този град, но също не се намират желаещи и сега бившата дърводелска работилница се обитава от бивш неин работник, който я охранява и плаща местните данъци и такси.

Пред нас стои въпросът: Какво ще правим оттук нататък? Разбира се, това ще бъде задача на новото ръководство, ала нека кажем какво очакваме да се случи в името на нашите членове. Нека споменем само няколко очаквания:

1. СБП инициира подписването на споразумение между Европейския съюз и българското правителство за изплащане авторски права на български писатели, чиито творби и книги се ползват в обществените библиотеки на територията на страната. България е подписала тази директива, но все още не я изпълнява.

2. Постигнато е споразумение между Панагюрската клиника „Уни Хоспитал“ (най-модерната на Балканския полуостров) за профилактични прегледи и лечение на съюзни членове при преференциални условия по 224 клинични пътеки.

3. Постигнато е споразумение с Министерството на културата за съвместна дейност в областта на авторското право, културните изяви извън България, утвърждаването на статутни и парични обезпечения на международните и национални литературни награди „Христо Ботев“, „Пейо Яворов“, „Димитър Талев“ и др.

Упрекват ни, че сме приели много нови членове на Съюза през отчетния период. На тези наши колеги бих казал, че СБП е жив организъм и подобно обновяване е естествен процес, затова ревността и обвиненията са неуместни. На всички стари и новоприети членове на Съюза на българските писатели желаем творческо вдъхновение и сили да превъзмогват неизбежните обиди и огорчения по трудния и стръмен път на литературното творчество, да получат заслужено удовлетворение за своя труд и справедлива оценка за таланта си.

Боян Ангелов

Впечатляваща монография за трилогията „Балкани“ на Яна Язова

Петър Величков

Лалка Павлова е утвърден литературовед, истински народен будител. Тя се е насочила към една трудна тема – българският космос в трилогията „Балкани“ на Яна Язова. Обикновено интересът към писателката се ограничаваше с моменти от личния ѝ живот – красотата ѝ, която привлича навсякъде, или с мистерията на нейната смърт. Досегашните изследвания на трилогията по-скоро са израз на философските прозрения на пишещите, а и често за специалиста е видно, че трите романа не са прочетени от тях с вдълбочаване. От монографията „Българският космос в трилогията „Балкани“ на Яна Язова“ става ясно, че Лалка Павлова неведнъж е съпреживяла трите романа и че текстът ѝ не само е добре замислен, но и осъществен перфектно.

Напоследък се повдигат гласове, които настояват трилогията „Балкани“ да бъде включена в училищните програми. В този аспект ми се струва, че точно книгата на Лалка Павлова ще е най-полезна за учащите се, ако някой ден това се случи. Още повече, че в монографията си авторката е съумяла многократно да открие и акцентува представения по художествен път от Яна Язова духовен кръгозор и действително родолюбие на българина в една отдалечена от нашето съвремие епоха, готовността му на лични жертви от различен порядък в името на бъдещето на народ и отечество. Едно българско качество на характера, което е на изчезване. Лалка Павлова прави добре премерени паралели и съпоставки на постигнатото от Яна Язова с онова, което ни е познато от автори като Иван Вазов, Захари Стоянов, Димитър Талев, както и подходящи позовавания на допирни точки с творби

на Йордан Йовков, Гео Милев, Димчо Дебелянов, Пенчо Славейков и др. С ерудицията на дългогодишен изследовател и тълкувател на литературното ни минало, както и на опитен педагог, Лалка Павлова успява да ни представи трилогията на Яна Язова в неочаквана светлина.

Бих искал да отворя една скоба – грехота би било един толкова добре документиран отрязък от българската история, какъвто са десетте години преди Руско-турската освободителна война, да не бъде представен в книга. Голямото струпване на събития, личности и оценки очевидно не може да се побере в един единствен литературен жанр, посочва Лалка Павлова. Затова в книгата си тя прецизно анализира и този проблем, защото трилогията наглед има романов строеж, но всъщност е микс от белетристични и исторически обзори, от публицистични възтормизи или покруси.

Приживе, пък и след смъртта си, Яна Язова предизвиква две чувства – любов или омраза. Неслучайно през 1934 г. най-известният сръбски интелектуалец Александър Илич пише: „И на това тяло-клонче, притежаващо нежна и утопична женственост, завършващо в ореол от черни коси, светеше тайнственият лик на Яна Язова. Когато тя ни рецитираше, нейното тяло и ръцете ѝ, като индийски кринове, по един свойствено ритуален начин пееха в ритмична пластика нейната тъжна песен.“ В края на монографията си Лалка Павлова се спира и на своето отношение към Яна Язова. Тя признава възхищението си от писателката. Несъмнено монографията ѝ е написана със сърце, тя е заплена от Яна Язова, трилогията е съпреживяна от нея, затова

ѝ прави чест, че въпреки това тя не загубва трезвия си поглед на литературовед и на проникновен тълкувател на чуждия текст.

Често си задавам въпроса: достойна ли бе Яна Язова да опише мисията и да разкаже за живота на Апостола на българската свобода, за Бенковски и героизма на априлци, за самопожертвованията на опълченците на Шипка? И: появи ли се след излизането на „Левски“ през 1987 г. друг роман, в който съдбата на Дякона да е обрисувана по-автентично и така завладяващо?

Любопитно ми беше да прочета какво мисли по тези въпроси Лалка Павлова. Оказа се, че тя много ерудирано дава положителен отговор на първия от тях, а на втория индиректно, опитвайки се да спомене и други автори и заглавия по темата, излезли след трилогията. Между двата въпроса приносът на Лалка Павлова е безспорен и в друга посока – тя подробно представя усилията на Язова да се превъплъти като очевидец на събитията, които описва. Че Яна Язова дълбоко е съзнавала мисията си на писател родолюбец с независим поглед, е доказателство предсмъртното ѝ стихотворение „Ще бъда!...“:

*Дори да нямам тука гроб безшумен,
да нямам вече близки, врагове,
при тебе ще останат моите думи
и моят дух, превърнат в звукове!*

*Легендата на всички ще разправя
записваните в мрака писмена.
И който тръгне, няма да забравя,
че се върви и в бурни времена!...*

*Изминат ще е главоломни ход.
Затуи, че устоях и че не падах,
ще ме обича целият народ!*

Понякога трябва да мине време, за да се осмислят и творец като Яна Язова, и творби като романите ѝ „Левски“, „Бенковски“, „Шипка“. Зрителната тръба на времето, безпощадна и неотменна, вече се е фокусирала върху трилогията „Балкани“, чиято актуалност Лалка Павлова неведнъж доказва. И нещо повече – тя е успяла да разчете и представи както експлицитните и имплицитните внушения на Яна Язова, така и ролята на стилистичните средства, с които тя си служи. Обективна е оценката на авторката и за художествената стойност на трилогията, за значимостта и мястото на Яна Язова в историята на българския роман. Затова се надявам критическият прочит на Лалка Павлова да не остане незабелязан, а да впечатли, да заинтересува читателската аудитория. Нека прочелите трилогията на Яна Язова да посегнат към монографията на Лалка Павлова и обратно – тя да предизвика интереса им към произведенията на Яна Язова.

На добър час на книгата!

На стъпки от Наташа Манолова

Чавдар Добрев

Смъртта винаги е неочаквана. Особено смъртта на толкова витална натура като Наташа Манолова, която като белетрист не беше студена весталка на литературната и обществената истина, а непосредствено, горещо, по младежки пламенно и неистово умееше да възразява, но и да се радва на всичко, което е живот, планина, трева или желязна руда, жест на интересен странник, звездочела идея, от която тя с гума изтрива илюзията, московски *уголок*, чеховска скръб, надменно и силно ръкостискане с Богомил Райнов или Георги Джагаров, с руското войниче, неин състудент, които тя събра в озарени от обичта и познанието ѝ портрети, наречени с тънко самонаблюдение - „Мъжете на Александра“.

Тя беше идеалист, убеден лъв интелектуалец, вярваше, че светът може наистина да бъде справедлив и свободен. Беше готова всеки миг да се възторгва не само от разсъмванията и залезите, но и от най-нищожното движение на бръмбарче или морско конче. Искаше да открие съвършения свят. Знаеше, че нещата не всякога се сбъдват, но съзнателно, по инстинкт, вървеше по стъпките на Волтеровия Кандид.

Всеки от нас, които сме се възхищавали от нея, има вероятно някакъв си прототип в нашата или чуждата литературата. Но нейните копнежи, светли и препълнени с вдъхновение, женската ѝ неукротимост, юношеският ѝ порив да докосне щастието, не съм ѝ го казвал, ми напомняха, докато пулсът ѝ биеше, една изповед на Иван Карамазов за Париж и гробището със скъпи мъртъвци, които никога не са

погубвали надеждата си.

Наташа, която умееше по руски да мечтае и със сантиментален унес да се пренася в приказни царства, в своето литературно завоевание,

От ляво на дясно - Венко Христов, Георги Пенчев, Наташа Манолова, Божидар Божилков, март 1982 г.

сборника с разкази „Жестока проза“, постигна безмилостно изображение на неуредената и покрусена участ на своята героиня - самотна и изоставена старица. Предизвикателното ѝ перо начерта в този тип творби съвременни нрави, които потрисат и отблъскват с животинската си свирепост. Но това натуралистично описание тук не е поглед през стъкло, а стръвно наслаждане на жестокост върху жестокост, за да чуем и видим най-сетне до каква отвратителна отчужденост е стигнало нашето общество, до какви кръгове на ада сме се дотъртили.

Наташа беше сериозно подготвен преводач, литературен критик и публицист. Нейните критически рецензии, статии и книги са документ на времето и самоизказ на ерудирана личност със свой вкус и увлечения, със свой стил на писане. Не толкова аналитичен, колкото пристрастен към каузата и смисъла на културата, в която тя вярва.

Наташа Манолова родена в Перник, израснала в просветено семейство, е завършила Първа девическа гимназия в София, после Мос-

ковския държавен университет. Харесваше ѝ да разказва как след студентските години била помощник на Цола Драгойчева, но едва сега разбрах, че е преподавала в Софийска-

на-петнайсет години, се олицетворяваше с майчина възхита от двамата ѝ синове - Иво и Стоян. С Иво, малкото ѝ момче, тя се гордееше, че е с качества на способен, всестранно образован литератор и литературовед: един от най-задълбочените учени-иранисти у нас, доказан преводач на древноперсийска поезия, уважаван преподавател в Софийския университет, от година-две председател на Съюза на българските преводачи. Към Стоян се отнасяше с по-конкретна, ако може така да се каже, с интимно преживяна ласкава грижа, беше сигурна, че той винаги ще е нейна опора в трудните часове.

В същия некролог прочетох и отзив на Николай Хайтов за Наташа, бях го забравил, припомних си го, и сега, след смъртта ѝ, осъзнавам значението му. Ще го цитирам: „Харесвам Наташа Манолова като писателка и главно заради нейната естетика. Голямата ѝ дарба е да рисува човешки образи, понякога само с няколко чертици. Имам предвид особено книгата ѝ със случки и портрети на писатели. В това е големият ѝ творчески чар. Тя облагородява всичко, до което се допре, с една вродна доброта... Ако трябва с една дума да определя какво е Наташа Манолова в нашата проза ще кажа - аристократка...“

Това са редовете, това е страницата, която откъсвам от паметта си, за да назова раздялата ни с Наташа Манолова. Тя и занаят ще остане при извора на земния живот, при градския, социален силует на българската литература.

та военнополитическа академия и работила като редактор в списание „Днес и утре“. Иначе нейните приятели и колеги не сме забравили активната ѝ дейност в Съюза на писателите - редактор и завеждащ отдел „Критика“ на „Литературен фронт“, първи заместник главен редактор на списание „Пламяк“, секретар на Съюза на българските писатели.

На 4 ноември вестник „Дума“ публикува некролог от името на семейството на Наташа, което за нея, гарантирам за последните десети-

Пенка Чернева

Моите думи за Наташа са думи за приятелството. И са много лични. Всеки наш разговор по телефона неизменно започваше със: „Имам ли аз приятелка насреца си или не?“ Тя питаше, аз отговарях по същия начин.

Наташа притежаваше дарбата за приятелство. С нея можехме да разговаряме за качествата на една книга, но и за вида на една дреха; за достойнствата на един човек, но и за капризите на едно цвете; за големите световни проблеми, но и за дребните камъчета на битието. Думите ѝ бяха точни, преценките - безкомпромисни. Беше талантлив творец, принципен и верен човек. Имаше младежки дух, реакции, виждания. Годините на нашето общуване бяха озарени от ярката ѝ личност. Приятелството с нея даряваше уютност, но и изненади. Беше приятел, на когото можеш да се опреш, с когото да тръгнеш на дълъг път. Обичах я много.

Сбогом, незабравима Наташа!

Сбогом завинаги, Наташке!

Георги Пенчев

Вестта е жестока и съкрушителна. Отиде си тя, винаги енергичната, жизнената, несломимата. Наистина е трудно да повярвам, че Наташа вече я няма.

Макар животът да е толкова жесток и безмилостен. След като бедата я събори, нима можеше да се чака нещо добро? Но надеждата никога не умира.

Пък и Наташа беше човек, който живееше сякаш по други правила. Когато ставаше дума за неизбежното, тя имаше свое твърде странно решение. Няма да чака края. Знае

как да се справи. Казваше го с такава категоричност, че си мислех дали пък няма да стори някоя глупост. Защото ѝ се трупаха все повече несгоди.

Когато вече я няма, все по-ясно ще започнем да разбираме, че в литературата, а не само в критиката, загубихме писател с рядка дарба и свое незаменимо място.

Значимият писател се определя не само от литературната му дарба, а често пъти повече от неговите нравствени достойнства - тогава се откроява неповторимото в творческата личност.

Наташа Манолова беше писател с

ясна и твърда нравствена позиция, която отстояваше през живота си. Дори понякога можеше да превие пръчката, но никога не се отклоняваше от истината. Имаше опори в своя живот, от които никога не отстъпи. Не търпеше двуличието и нагаждачеството в политиката и беше вярна на род и традиции.

Друга нейна опора беше родената през годините на младостта обич към Русия и руските хора. Тя е възпитаничка на Московския университет „Ломоносов“ и възникнала в ранна възраст любов към руското, към руската литература и култура, си остана докрая. Чиста, ис-

крена и безкрайна.

Наташа беше истинска майка - отдадена на синовете, на децата. Винаги в мислите ѝ бяха тревогите за несигурното бъдеще на младите, тяхната съдба в зверските условия на българския капитализъм.

Отиде си един тревожен, неспокоен човек, загрижен за съдбата на отечеството и на хората. Писател, чието творчество ще остане като скъпо наследство на идващите с нравствената си чистота и светлата вяра.

Почивай в мир, Наташке. Дано в другия свят твоят немир и вечно дирещ дух намери спокойствие.

Наташа Манолова: Измъчва ме присъствието на ветропоказатели

С Наташа Манолова разговаря
Тодор Коруев

– Наташа, нека започнем така – какво е това село Мошино, където си родена?

– Няма го вече на картата на България това някогашно патриархално село, в което е роден баща ми Иван Манолов. Сега то е квартал в Перник, обикновен квартал на име Мошино. Толкоз! И никаква минала романтика, уви! А съм се родила в него съвсем случайно. Запътени от Враца за „Майчин дом“ в София, родителите ми се отбили до село да навестят баба Рума и дядо Зашо и заплануваното „софиянче“ избързало. Родило се селянче. Сиреч моя милост. Нямам никакво основание да съжалявам за това. Селото, както е известно, ражда характери, а моят характер е доказано корав, макар и подквасен с доста сантименти.

– Знам, че харесваш името си, но не винаги харесваш жената, която го носи. Впрочем откъде е това име Наташа?

– Името си харесвам, защото звучи красиво. Не всякога харесвам жената, която го носи, защото тя е носителка и на ред кусури. А идва това красно име от великата руска литература, на която родителите ми, високообразовани люде, бяха страстни поклонници.

– А как пръкналото се в Мошино селянче стигна чак до Москва, където завърши висшето си образование в университет „М. В. Ломоносов“?

– Селянчето от градски тип имаше родители антифашисти и заедно с гонения ни и често уволняван баща цялото ни безимотно семейство изколеси надлъж и нашир България. В столицата се приземихме след 1944 година. Тук завърших с нелощ успех Първа девическа, бях представителка на гимназията си във вестниците „ЕМОС“ и „Средношколско единство“, две лета бях ентузиазизиран копач на автострада „Витоша“, явих се междувременно на конкурс и от бригадата направо на влака за Москва. В движение. Както казват днес младите „Пей, сърце!“. И ние наистина пеехме. Това беше най-веселият влак и най-щастливото пътуване в посетнешната ми битност на пътник по света.

– Няма да те питам за твоята любов към Русия. Мисля, че няма да пропуснеш да споменеш за нея. Ти дори професионално си свързана с голямата страна – работата ти в Общонародния комитет за българо-съветска дружба, в списанието „Днес и утре“, издание на АПН, където беше български редактор, преводите на книги от значими руски автори, предговорите, които си писала към някои от тях.

– Във въпроса ви, колега Коруев, се съдържа много от онова, което бих споменала сама. Всичко останало е в книгите ми „Сантиментален мемоар“ (1981) и „Споменът, наречен любов“ (1983). Те ми помогнаха да изживея повторно, със същата интензивност и романтичен унес (Рашко Стойков ме нарече в един закачлив стих: „Критичка с душа на романтичка“), най-прекрасното време в живота ми. Не се отказвам от нито един ред, написан в тях, дори той да звучи наивно за мъдрите с днешна дата и неприемливо за ненастроените на същата идейна и емоционална вълна.

Впрочем бих преиздала, фантазирам си, нали разбирате, всичките си книги, с изключение на една, без днешна редакция, умно съобразена с конюнктурата. Не се отказвам за нищо на света от биографията си. А героят ми от онази „една“ книга се опита да го стори със

своята. И разстреля и възхитата ми от него, и патоса на критическото ми съчинение. И аз го сneh от отчет.

– За кои автори никога не би написала нито ред?

– За ветропоказателите, дори когато не им липсва талант. Тяхното присъствие ме измъчва, дори когато се окажем случайно в една компания или на една маса. Дано не ви се сторя прекалено наивна, но си мисля в подобни ситуации, че те биха се чувствали страшно неловко, ако подозираха каква невероятна памет имам и колко добре помня всичко... Впрочем, питам се, ветропоказателите изпитват ли деликатните чувства неловкост, притеснение, срам?

– Страдала ли си от цензура и от автоцензура?

– От цензура – не. От автоцензурата страдам и до днес. И може би не само поради мързел пиша и печатам рядко.

– Какво би казала за работата си в съюзните издания – „Литературен фронт“ и „Пламяк“ – все в „гнездото на осите“?

– Не зная откъде, колега Коруев, е долетяло при вас злото определение „гнездо на осите“, но аз в никакъв случай не бих характеризирала по този начин двете съюзни издания, в които години наред съм се трудила. С велико удоволствие при това! Гнезда – да! Но гнезда на силни характери, на бушуващи темпераменти, на ярки дарования. И да е имало тук и там някоя заблудена осичка, тя или се е спотайвала, притисната в ъгъла от авторитетите, или търпеливо е изчаквала своя звезден миг, за да забръмчи на воля и да жили наред. Е, някои го дочакаха...

– Навремето голям шум вдигна книгата „Съкровеното“, която написахте с Вера Стефанова.

– Ако трябва да бъда съвсем точна (и подobaващо скромна!) следва да кажа, че не ние написавме тази книга. Ние само внимателно обмислихме своите 34 въпроса и ги предоставихме на вниманието на петдесетина видни дейци на литературата, изкуството и науката с молба да ни отговорят. „Съкровеното“ наистина нашумя, обявиха я в една анкета за най-търсено заглавие, претърпя две издания (1978 и 1981), а 20 години по-късно Хайтов писа, че книгата ще надживее времето.

– Когато излезе „Сантиментален мемоар“ се подразних от заглавието. Думата „мемоар“ на български е в множествено число като „дебати“, „финанси“, „ресурси“... Но книгата ти доказва, че сантименталността може да носи и друго име – искреност. Тук разказваш не само за СССР – но и за Куба, за Афганистан. Какво си мислиш сега, когато тези държави са или други, или ги няма?

– Мисля си, че преживяното там е безценното богатство, което никой не е в състояние да ми отнеме. Следя всичко, което става в тези страни и живея с измамната надежда, че може би един ден отново ще се разходя по местата, където някога съм била щастлива.

– Линията на „откровеност без граници“ продължава и в последните ти белетристични книги. Ако използвам понятиения апарат на Владимир Трендафилов, „Жестока проза“ може да се причисли към литературната мемоаристика. Той нарича „Силуети зад епизода“ „апаратнохайлайфни записки“. Какво ще му отговориш?

– Едва ли „Жестока проза“ би следвало да се определя като „литературна мемоаристика“. В нея има разкази, спонтанни надниквания в това наоколо и миниатюри, най-краткия литературен жанр, в който работя с превелико удо-

волствие, защото перото ми отдавна е венчано с краткостта. Колегата Владимир Трендафилов има пълното право

да не ги хареса. И да им залепи обиден етикет. Мъдрецът Николай Хайтов също има правото да ги хареса и да напише за тях: „Харесвам Наташа Манолова като писателка... Голямата ѝ дарба е да рисува човешки образи понякога само с няколко чертици. Имам предвид особено книгата ѝ със случки и портрети на писатели. В това е нейният особен чар. Тя облагородява всичко, до което се допре, с една вродена доброта.

...Ако трябва с една дума да определя какво е Наташа Манолова в нашата проза, ще кажа – аристократка...“ За мен остана май най-трудното. Да реша коя оценка да приема.

– Интерес предизвика и сборникът „Български интелектуалци за прехода и за себе си“. Какво с няколко думи измъчва родния интелектуалец?

– Бруталното настъпление на бездуховността. Наред с всички бедни, които се стовариха върху гърба на народа ни през годините на този безкраен преход. В това своеобразно анкетно изследване съм привлякла за свои събеседници 34 видни български интелектуалци. Радостна съм, че с моите въпроси предизвиках високите си гости и същински автори на книгата ми към откровение, и предоставих отговорите им на читателите и на времето.

– С какво се гордееш повече – със своите двайсетина книги или със синовете си Иво и Стоян?

– Доволна съм, че съм написала някои от книгите си. Други някои направо обичам. Но чак пък да се гордея с тях... Не мислете, че страдам от дефицит на самочувствие – женско и професионално. Няма такова нещо, но никъде в текстовете ми, насочени към мен и моята работа, няма да срещнете словосъчетанията: „творчески процес“, „творчески търсения“, „творческа криза“, че и задължаващото „моето творчество“. Ако ги срещнете случайно, те ще са оцветени пълно от присъщата ми автоирония. Отбелязвам са го мъдри хора, писали за мен, споделяла съм го и самата аз. Хуморът и автохуморът са най-силното ми лично оръжие. А най-голямата ми гордост са синовете ми. Единият пое по моята пътека, другият по пътя на баща си, Кирил Стоянов Панов – навремето най-младият български търговски представител, изпратен на работа в чужбина. Много знания натрупаха порасналите ми момчета, много езици научиха и са признати специалисти – Иво в иранистиката, Стоян в международните икономически отношения. Зная го, усещам го с изострените сетива на майка, че не всякога им е лесно, но те са корави българи и ще издържат.

(със съкращения)

Никола Инджов

ЗАЩИТНИЦА НА ПИСАТЕЛСКОТО СЛОВО

Наташа Манолова осъществяваше своя литературен талант като призвание в защита на писателското слово. Нейните критически съждения представляват многостранни разбори на нечие цялостно творческо дело или на нечие отделно произведение. Истина е, че някои от анализите ѝ останали главно свидетелство за принадлежност към националния книжовен процес на неколцина отшумели книжовници, с други думи това е случаят, когато критическият текст се оказва по-дълготраен, а може би и по-важен, от художествения. Тя боравеше с много специфична терминология в резултат на философски и филологически склонности, изказваше деликатно нелицеприятни оценки, бе привлекателно безкомпромисна. Привличаше ме тънкият подтекст в полемичните ѝ филипики и особено непривичната за мнозина от нашето поприще самоирония. Именно поради това общуването с нея за мен бе живителен повей от незабравими времена и незабравими хора. Един от тях бе Димитър Методиев, когото възприемах преди всичко като високопоставен партийен функционер. Неотдавна при съставянето на представителната поетична антология „Българска христоматия. Отечество и свобода“, препрочетох неговата поезия и стихотворението му „А беше час на зло разноезичие“ намери място в нея. Но именно Наташа Манолова бе критикът, който съхрани творческото дело на този поет за съвременните читатели. Както направи и с историческия принос на Цола Драгойчева към българския антифашизъм. По стечение на родословни обстоятелства Наташа Манолова разпознаваше истинските герои на епохата и ги налагаше на таланти и поклонници. В противовес на „ветропоказателите“, за които каза в едно интервю, че „тяхното присъствие ме измъчва, дори когато се окажем случайно в една компания или на една маса. Дано не ви се сторя прекалено наивна, но си мисля в подобни ситуации, че те биха се чувствали страшно неловко, ако подозираха каква невероятна памет имам и колко добре помня всичко?“

За писателите Наташа Манолова стори още нещо. В книгата „Български интелектуалци за прехода и за себе си“ тя представи отношението на просветени и озарени с промисъл наши съвременници към разрухата и разпада на личността, обзели обществото ни. Именно тази книга даде шанс на много писатели да заявят на читателите, че не са изменили на своите идеали, да вдъхнат кураж на обезвереното българско общество, че докато скърцат писателските пера, България „Не ще загине!“

Никола Гигов на 80 години

* * *

Родопа, имаш много върхове,
но два достигат небесата чак:
Вълшебникът на песните Орфей
и жадният за свобода Спартак.

Родопа, имаш хиляди звезди,
но две ги водят в петвековна бран.
Вечерница – с очите на Момчил,
Зорницата е Петко капитан.

РОЖЕН

Сто гайди вдигат слънцето нагоре.
Небето се разпуква. Върх ручи.
И родопчани – като едри борове,
повдигат хоризонта – да ечи.

Виж: цвят до цвят – магия за очите.
Рой чанове, осъмнали звезди.
Рой халища – примамили лъчите.
И блеснали пендари на гърди.

Сто гайди свирят. Рожен се потресе.
България, Родино, Земен рай,
вземи венец от роженските песни
и любовта на идните предай.

ГОВОРИ БАЦА МИ

Сине, нямам ниви, жълтици
в наследство.

Нямам слава и власт.
Наследи моето име и честно
преживей до последния час.

Седем зими в окопите гизнах.
В сто атаки щикът ми кървя.
Три куршума са в моята риза –
туй наследство събрах.

Погледни я България – цяла
в тази кървава риза тежи.
На Чаталжа в атаки е пяла,
Булаир не можа я смрази.

Седем зими в окопите гизнах.
В сто атаки щикът ми кървя.
Три куршума са в моята риза –
туй наследство събрах.

И когато си ида – прости я
чак от Тимок до Черно море.
В тази риза България бие –
облечи я добре.

МАМА В ГРАДИНАТА ВЛИЗА

Ето – мама в градината влиза,
между жълти, ранени листа.
Лицето ѝ свети отблизо
като лицето на есента.

Плодовете са вече обрани.
И жълтеят
ръце и стебла.
Мама гали с поехнали длани
отлетялата младост – била.

И се слива с листата нездрави.
Златен вятър стеблата тресе.
И сърцето ме чак заболява
вятърът да не я отнесе.

ЗАМЕНЯМ

Заменям градския паваж
с една пътека сред гората.
Заменям трудовия стаж
с едничка песен
срещу вятъра.

Заменям шумния балкон
с една планинска панорама.
Заменям целия си дом
с една светулчица на рамо.

Заменям мъртвите врати
със две криле към хоризонта.
Не се живее без мечти.
И нека жажда е
животът ни!

ЧЕШМА

Чешмата като стара майка
край селото сама тъжи.
Изми лицето ми,

да ме помилва, дочака
освежи...

Благословено ме изпраца
като войник

на дълъг път...
Живот – една изпита чаша,
а чучурите
все текат...

Дни, превърнати в песни

ЗИМНА ПРИКАЗКА В ПАМПОРОВО

Бяло мълчание – преспи от нежност.
Халище бяло – губер за влюбени.
Стройни ели със преметнати шалове.
Колко е хубаво,
хубаво.

Тихи звънчета – арфа с ледунчици.
Бели пътеки – мъки загубени.
Снежно небе –

разлюляно
и падащо.

Колко е хубаво,
хубаво.
Сватбени песни – бяло и чисто е.
Бързи елени – в унес пробудени.
Андерсен

идва
на гости

Колко е хубаво,
хубаво.

у мене.

Мигове от честването в Пловдив, 10.11.2016 г.

Четиристишия

* * *

Каж ми, свещена Родопа,
мъката как да измеря?
Имаме път за Европа –
нямаме хляб за вечеря.

* * *

Бях малък – мъката голяма:
загубих родния си край.
И цял живот аз нося рана,
която все не заздравя.

* * *

Макар да са дървета – имат
съвсем различни светове.
Върбата коленичи зримо,
а борът няма колене.

* * *

Отида ли си – чан ще прозвъни.
И като чан сърцето ми ще блесне.
И всички птици, литнали встрани,
са моите дни, превърнати във песни.

* * *

Роден съм в есента когато всичко плаче:
И дъжд, и студ, и тих жаловен глас.
Като зърно в бразда, посято от орача –
зимува в мрака – да поникне клас.

* * *

Топъл август. Свети звездоброя.
Покрай нас ливадите въздишат.
Ти заспа върху сърцето мое.
И не смея от любов да дишам.

* * *

Аз не живях живот човешки –
тъги, nevoли, бежанец.
И до небето стигнах пешки
със трънения си венец.

* * *

Не забравяйте мегдана,
и хорът та вити, весели.
Върху старите ни рани –
никнат българските песни.

В Алкала де Енарес

Цвета Нанова-Ленкова

За Дон Кихот и за Сервантес

ДОН КИХОТ НА СЕРВАНТЕС, НО ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ДАЛИ.

Видях го в Алкала де Енарес, в родната къща на Сервантес. Седем градчета на Кастилия си оспорвали достоверното право да бъдат наречени родно място на Сервантес. Спорът се спечелва от Алкала де Енарес – малкото университетско градче, на около трийсетина километра от Мадрид. Три пъти пътувах до там – веднъж с влак и два пъти с кола. На площадчето – паметник на Сервантес. Срещу него е Университетът. За къщата на Сервантес тръгват по търговска улица – магазин до магазин. На отсрещната страна има кръчма „Росинант“. Преди да стигнете до къщата на Сервантес спирате пред иезуитски манастир, някога лечебница, в която е стажувал като санитар Игнаций Лойола. Вътрешен двор. На стената на лечебницата – паметна плоча на Лойола.

И после ето ви в къщата на Сервантес. Някому е хрумвало да озвучи, така да се каже, къщата. Из стаята се носи музика, предназначена да ви отведе в 16 век, в детството на писателя. Музиката минава над люлката, покрай леглата, между кухненските съдове, легени, корито, покрай кабинета на бащата – амбулантен фелдшер хирург, и завива по стълбите към горния етаж. В една стая с витрини по стените са наредени най-различни издания на „Дон Кихот“. Едно от тях е парижкото от 1957 г. с илюстрации от Дали. Книгата беше разтворена на глава XI – срещата на Дон Кихот с козарите и речта му за Златния век. Златният век „когато хората живеели като богове със спокойна и ясна душа; не знаели що е мъка, нито изнурителен труд. Не ги спохождала старост, умирали – все едно потъвали в сън... Плодородната земя давала обилни реколти от самосебе си“. (по Хезиод)

Знаем, че Дон Кихот на Сервантес държи в ръката си шепа жълъди, разглежда ги внимателно и се впуска в разсъждения за блаженото време през Златния век, когато не е имало „мое“ и „твое“, когато всичко е било общо и човекът свободен; когато „огромните коркови дъбове щедро предлагали на хората широки и леки кори, с които те започнали да покриват първобитните си наколни жилища;“ когато „навсякъде по това време царували мир, приятелство и сговор“, когато „простодушни и красиви пастирки бродели от дол на дол и от хълм на хълм с волно веещи се на вятъра разпуснати коси“..., когато „истината и простодушното не са се смесвали с лъжата, измамата и злобата;“..., „девиците и невинността им се движели навред ръка за ръка без страх да бъдат осквернени от хорска дързост и мъжка похотливост, и ако момите губели девствеността си, то е било само защото така са искали и желали. А сега, в това наше отвратително време, никой не е сигурна, дори ако я скрият и затворят в някой нов лабиринт, подобен на критс-

кия, защото дори и там, през пролуките, или чрез самия въздух, прониква любовната зараза, която разбива на пух и прах волята им за въздържание.“

Мадрид, площад „Испания“

Дон Кихот от илюстрацията на Дали държи между пръстите си жълъд, съзерцава го и вижда през него един друг свят (както лудият може с часове да върти между двата си пръста скъпоценен камък и съзерцавайки го да вижда други светове). Дон Кихот седи върху обърнатото корито, което възприема като трон. В нозете му Дали е нарисувал червени цветя, сякаш са капки кръв; жълта изгоряла трева. В далечината дърветата и храстите са ръждиви и напомнят стари петна от кръв, а в близка перспектива – черни дървета, наподобяващи кръстове. Козари и голи, полуголи или натруфени девички танцуват разюздан танц; енигматично изобразена козичка с наведена глава. Реално са изобразени някои фигури на козари и вятърните мелници като ключова емблема.

През жълъда обаче Дон Кихот съзерцава други светове – бленувани, илюзорни...

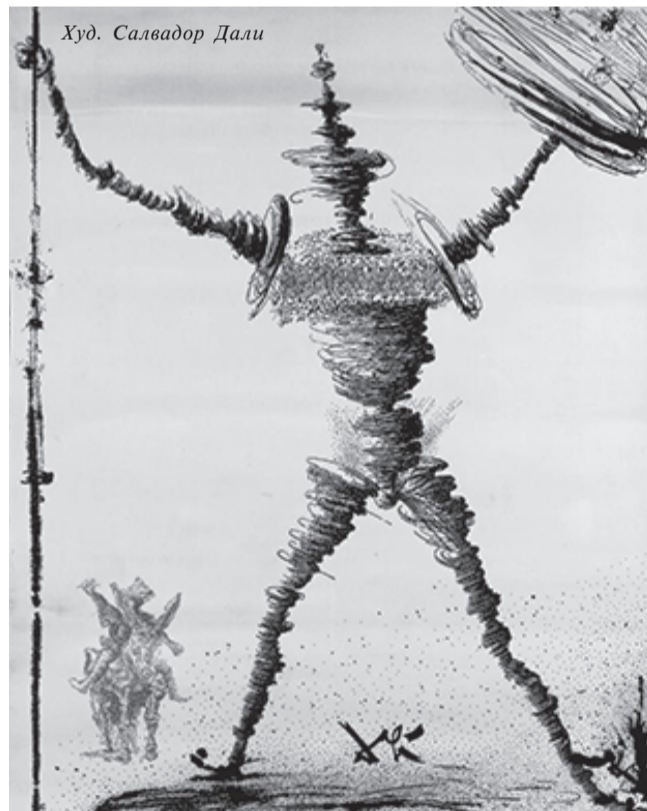
Между другото, един ден се отбих в парка „RETIRO“. Там в Palacio de Vacas (Дворецът на кравите, така се нарича изложбената зала, защото това място навремето е било пасбище и тук са изкарвали на паша много крави) имаше изложба на млад художник график. Изложбата беше под наслов: „Don Quijote de la Mancha – El poeta prometeico“. Всичките графики бяха по фрази от „Дон Кихот“. Една от тях беше по мисъл на Дон Кихот, изречена пред козарите и аз взех да я сравнявам с рисунките на Салвадор Дали. Бяха много различни. В графиката на младия художник нямаше въображение, нямаше ги двата плана от илюстрацията на Дали – просто Дон Кихот с три жълъда в протегнатата си ръка с разперени пръсти и част от профила му. В далечината пред него – дърво, немощно и криво. Заглавието: „Dichosa edad y siglos dichosos aquellos...“ („Блажено време и щастлив век...“, „Дон Кихот“, част I, гл. 11; превод от испански Тодор Нейков).

Като ме видях, че дълго се вирам в рисунката, художникът ми подари

албума си. И там се казва, че Дон Кихот е като отшелник, който, отдалечен от света, се храни с треви и корени, държи се на краката си благодарение на невероятния си вътре-

шен живот. „Дон Кихот не е лудият, който в деменцията си живее радостно в своята нереалност, а лудият, който постоянно търси връзка между външната действителност и своя вътрешен мир“.

Неговият вътрешен свят е опората за действията му. И в това е най-голямата му измама. Тук е разминаването между героя и света. Отминалият XX век с нашата социалисти-

Худ. Салвадор Дали

ческа действителност е пълен с герои, опиращи се на своя вътрешен свят, създаден от идеи, лозунги, фалшиви вождове – изчадия адови – в буквалния смисъл на думата. Наум ми идват героите на Шолохов от „Разораната целина“ – Нагулнов и Давидов. Уповавайки се на своя вътрешен мир, породен от измислени, налудничави идеи, те искат да променят света, подобно на Дон Кихот, който попил измислиците на рицарските романи, тръгва да преобразява света. Черпи сили от своя душевен мир, убеден, че нещата могат да се променят според неговите представи и така илюзиите му заги-

ват една след друга, но не секват, раждат се нови. Такъв е животът на поколенията и от XX век.

В своя предговор към превода си на „Дон Кихот“ Тодор Нейков отбелязва трагизма на Сервантес и на героя му така: „Животът на Сервантес е безкраен низ от илюзии и убиваща илюзиите действителност. От пепелищата никнат нови илюзии, които изпепеляват в нов досег с живота. Такъв е животът и на неговия Дон Кихот“. Сервантес е победител, славен воин от битката край Лепанто, това е историческият факт, но другият реален факт е, че лявата му ръка остава саката за цял живот; след седемгодишно отсъствие от Испания, само на 27 години вече ветеран от славни битки, Сервантес пътува към родината и носи препоръчителни писма до краля, които би трябвало да му донесат добро положение в обществото и благоденствие за семейството му. Това е желаната и възможна действителност. Но галерата на Мигел де Сервантес и брат му Родриго е пленена от алжирски корсари и препоръчителните писма само отежняват пленничеството му, защото корсарите искат за него откуп като за високопоставена особа. Това е истинското положение, което унищожава възможното желано. Накрая, след седем години в Италия и пет години в плен, Сервантес все пак се завръща в Испания. Това е желаният факт. Но и в Родината го очаква горчилка – славните подвизи са забравени, покровителите му вече нямат никакво влияние, баща му е разорен от дълговете, с които е изплащал откупа. Това е другата страна на медала – цената за свободата му.

И в любовта му е така! Ето това непрекъснато разминаване между желано и действително видях в илюстрацията на Дали. Дон Кихот съзерцава през жълъда Златния век – равенство на свободни хора – граждани на Земята, а в краката му – разюздан разгул, сякаш му се присмиват. Но той е далече от реалността, затворен в своето Аз и

опрян на него... На уличката отсреща има кръчма – „Росинант“. Пълно е с хора. Глъч. Вино. Наливат го в специални гарафи. Маслини, салати, зехтин, всякакви мезета. Кръчмата е ниска и си има своя атмосфера, сякаш иска да наподобява ония ханове от XVI век, в които е отсядал Сервантес сред тълпи от скитници, безделници и проститутки. Погледнах към ниския, черен, опушен таван и видях много любопитна украса – от гредите висяха всякакви по размери и форма ключове... Но къде е ключът към душата на Испания – многоликата?!
На стр. 16

В Алкала де Енарес

Цветана Нанова-Ленкова

От стр. 15

***

Художникът Хуан де Хауреги е нарисувал портрет на Сервантес (1600 г.), който се пази в Испанската кралска академия. За своя портрет Сервантес пише: „Човекът, когото виждате тук, с орлов поглед, кестенява коса, широ-

Хуан де Хауреги - портрет на Сервантес

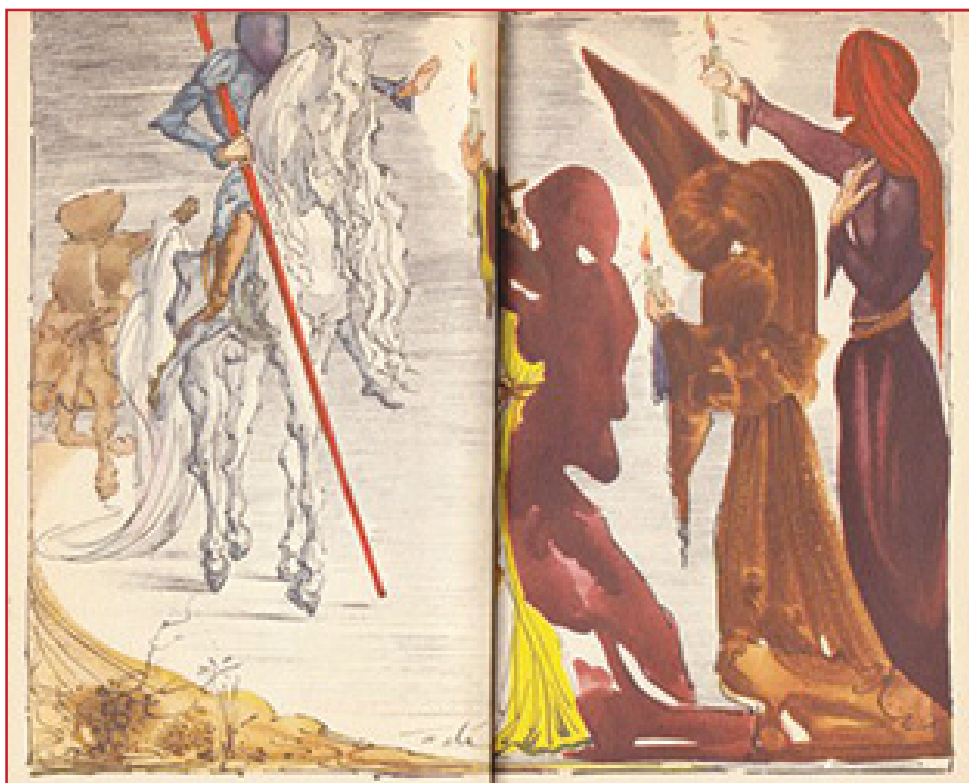

ко и гладко чело, с весели очи и с извит, макар и не дълъг нос; с посребрена брада, която само преди двайсет години бе златиста; с дълги мустаци и малка уста, със зъби нито много дребни, нито много големи, които са само шест на брой и то зле подредени и разклатени; с тяло (между двете крайности) нито едро, нито дребно; с лице живо, по-скоро бяло отколкото мургаво, леко прегърбен и с тромава походка – този е човекът, който написа „Галатея“ и „Дон Кихот де Ла Манча“ и други произведения, пръснати, носени от вятъра, дори и безименни. Този е човекът, когото наричат Мигел де Сервантес Сааведра.“

Защо животът е толкова несправедлив и горчиво-ироничен към белязаните с гениалност творци на духовното наследство на човечеството?!

„Съвременниците обикновено са късогледни“ – с болка отбелязва Анна Ахматова.

Нашият преводач на „Дон Кихот“, Тодор Нейков съобщава интересен факт. През 1615 г. – една година преди смъртта на Сервантес, в Мадрид идва мисия на френския крал. Във Франция вече били чели първата част на „Дон Кихот“, преведена на френски. В това време втората част на „Дон Кихот“ очаквала от Светата инквизиция разрешение за отпечатване. Французите пожелали да се запознаят с автора. Като разбрали за окаяното му положение, те изпаднали в недоумение. Един от тях горестно възкликнал: „Щом

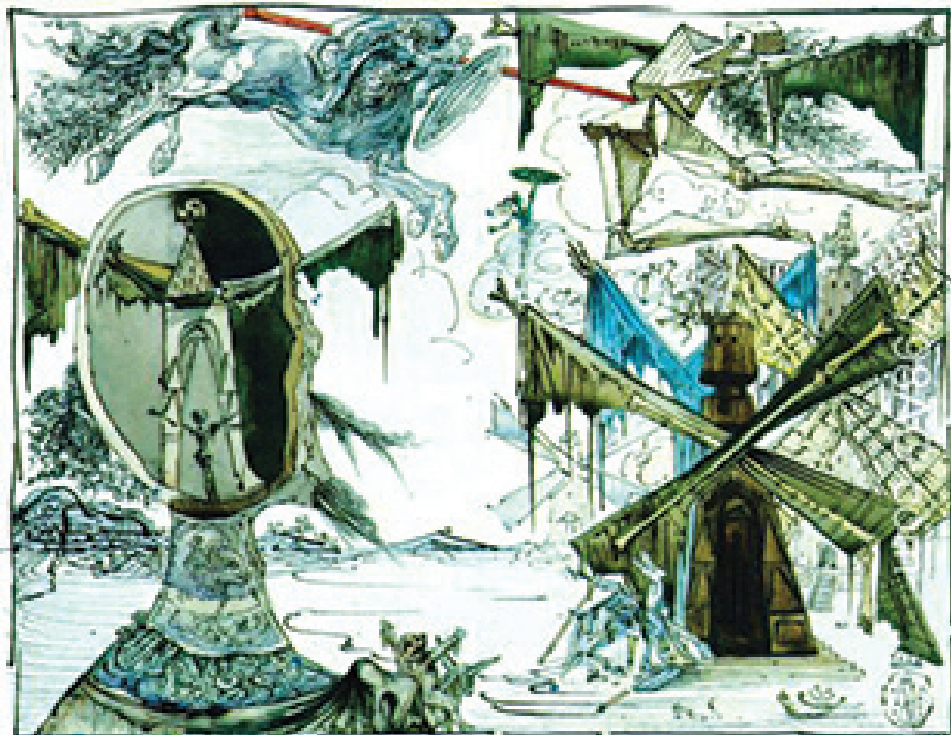
като нищетата го кара да пише такива шедьоври, не ни остава нищо друго, освен да благодарим на Бога, че му е отредил да живее сред лишения“.

Гениалният испанец останал и без гроб. Той бил погребан в Мадрид в

женския манастир на ордена „Света Троица“, който е бил разрушен. И сега вече не се знае къде е гробът му. Но какво от това?! Сервантес ни учи, че от човека след него остават само добрите му дела.

В Испания има много паметници на Сервантес. Паметникът, който краси площад Испания в Мадрид е емблематичната двойка Дон Кихот и Санчо Панса.

Ако в Мадрид тръгнете по Calle de las cortes от Puerta del Sol към хотел „Риц“, ще минете покрай Националната асамблея (Congreso de los diputados). На входа попитах полиция до колко е отворено за посетители, а

той, след като ми отговори и обясни откъде да мина, каза: „Нищо интересно няма. Пейки и пейки за сядане. Нито Веласкес, нито Ел Греко, нито Мурийо. Но, все пак, всяко непознато нещо може да бъде интересно за туриста. А после си починете отсреща, в градинката при Сервантес.“ От другата страна на улицата има градинка с две или три кедрови дървета, пренесени, както пишеше на табелката, от Мароко и Алжир, достигащи на височина до 40 метра, и с паметник на Сервантес. Сядаш под кедъра, а до тебе е Сервантес; в едната си ръка държи шпага, в другата – свитък листове. В подножието му релефи – Сервантес в рицарско облекло и пелерина, от едната страна – Дон Кихот и Санчо Панса, над тях – ангел; от другата страна – лъв в клетка, човек с униформено облекло, знамена, пред клетката – воин с шлем. Навярно това е алюзия за края на първата част, когато Дон Кихот, затворен в клетка, поставена върху волска кола, се връща в родното си село. Ако тръгнете надясно, ще стигнете до улица „Сервантес“, на която е живял писателят. А и други знаменити испанци са живели на същата улица (Лопе де Вега, например). Върху паметника има надпис – на староиспански и на съвременен испански. Мигел де Сервантес Сааведра е наречен „Prncipe de los ingenios esracoles (Принц на испанските гении) Año DE MD CCC XXXV“.

Градинката беше пълна с гълъби. Кацаха и полетяха, кръжаха и пак кацаха върху пиедестала, приютяваха се в подножието му. Издигаха се нагоре и ето един е кацнал върху главата на Сервантес, друг – на рамото му, трети – на ръката му, четвърти – върху свитъка. Постоянно си разменяха местата. Летяха над градината, над дърветата, над хората по пейките, над Сервантес. И нито за миг не го оставяха сам. Гледах как на земята се кръстосват сенките на крилето им. Беше красиво. Сенките от миналото също така непрекъснато се кръстосват в душите ни. „И сянката на дните кратки / прелиташе все тъй над нас.“ Но някой все пак трябваше да пренесе на крилето си сянката на дните през вековете.

Някой PRNCIPE DE LOS INGENIOS...

Илюстрациите на страницата са от Салвадор Дали

Словото 35 17 ноември 2016